

# Dolenjski list

Tednik okrajev Kočev

STUDIJSKA  
MIRANA JARCA  
NOVO MESTO

Novo mesto

Lasnik in izdajatelj: Okrajna odbora SZDL Kočevje in Novo mesto. Izhaja vsak petek. Urejuje uredniški odbor. Odgovorni urednik Tone Gostnik. Tiska Tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani, predstavniki Fraso Plevel. Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Steneta 23. Pošta predal 23. Telefon uredništva in uprave 127. Takoli računa pri Mestni hranilnici v Novem mestu 616-H.T.24. Letna naročnina znaša 480 din polletna 240 din četrtletna 120 din in le plačljiva vnaprej. Za izometat po 900 din oz. 2 ameriške dolarje.



MAKS VALE, predsednik občinskega ljudskega od

## Novo mesto v desetem letu svobode

Ze tretjč praznujemo občinski praznik Novega mesta, ki sovpada letos z desetim letom svobodnega življenja in graditve socializma v novi Jugoslaviji. Pred 14 leti — 29. oktobra 1941 — so se zbrali partizani iz Novega mesta in nekaterih drugih krajev Dolenjske ter ustanovili na Brezovi rebri prvo novomeško partizansko četo, ki je takoj odšla v napad na sovrainkovo postojanko na Bueki. Zaradi izrednega pomena ustanovitve te čete in njenega vpliva na razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Dolenjskem, je Novo mesto izbralo 29. oktober za svoj občinski praznik.

Ko ob tem pomembnem dnevu pregledujemo dosegene uspehe in delo preteklih let, ni težko ugotoviti, da je doseglo Novo mesto na vseh področjih družbenega in gospodarskega življenja viden razvoj.

Osvoboditev je zatekla naše mesto v ruševinah ter v gospodarski in kulturni zaostalosti, ki jo je podedovalo iz predvojnega časa. V desetih letih po osvoboditvi pa se je lice Novega mesta močno izpremenilo in dobiva vedno tehtnejšo vlogo po-

litičnega, gospodarskega in kulturnega središča velikega dela Dolenjske.

Na gospodarskem področju sicer niso bili zgrajeni kakšni posebno veliki novi objekti, bili pa so postavljeni temelji industrijske izgradnje. Bilo je ustanovljeno lepo število novih podjetij, nekatera manjša pa so se razvila v večje tovarne in obrate. Novoteks, Kreimen, Novoles, Industrija perila, Agroservis, Industrija obuvene, Zadrnažna mlekarna itd., ki niso pomembni samo za gospodarski razvoj mesta, temveč tudi širše okolice. V ostalih gospodarskih panogah je ravno tako očiten krepak razvoj, zlasti še gradbeništvo, obrtništvo, promet, trgovina in gostinstvo. To nam med drugim potrjuje zaposlenost prebivalstva Novega mesta in okolice. Leta 1945 je bilo zaposlenih 1783 ljudi, letos pa, na celotnem področju gospodarske dejavnosti, že 6.224.

Vaporedno z razvojem gospodarstva se je krepko razvijala tudi prosvetna, kulturna, zdravstvena in ostala družbena dejavnost. Obnovljeni sta osnovna šola in gimnazija, ustanovljeno učiteljske na vajeniška in trgovska šola, mesto je dobilo Dolenjski muzej, Studijsko knjižnico, novo kopališče, športna igrišča itd. Obnovljena je bila bolnišnica in na novo vzgajeni modern, posebni oddelki za pljučne bolezni. V obnovljeni stari gimnaziji so urejeni novi prostori za zdravstveni dom in podobno.

Mesto je pridobilo tudi na svojem vnanjem videzu. Na ruševinah so zrasle nove stavbe, tlakovane so ulice, urejen je Glavni trg, v gradnji oz. veliki obnovi je vodovod, še daleč več je novih nasadov, tež Krko pa sta bila postavljena mostova v Rtagov log in v Kandijo.

Sadovi tega vidnega napredka, ki je plod dela in truda vseh delovnih ljudi mesta in pomoči ljudske oblasti okrajja in republike, pa prinašajo s seboj nove probleme. Posebno je to občutno ob ustanovitvi večjih občine in ob naloga nadaljnega gospodarskega razvoja. Te probleme bomo morali reševati postopoma. Predvsem bo treba najti sredstva za stanovanjsko izgradnjo, kajti pomankanje stanovanj postaja resna ovira v celotnem družbenem in gospodarskem razvoju mesta in okolice. Te težke zadeve nikakor ne bo mogel rešiti občinski ljudski odbor sam, temveč ga morajo pomagati reševati tudi vse ustanove, zavodi in gospodarske organizacije, ki jim mora biti to poleg dviga proizvodnje prva skrb.

V zvezi z nadaljnjim razvojem gospodarstva v naši občini se moramo zavediti, da si spridlo pravičnega razvoja celotnega našega gospodarstva v državi ne

moremo obetati gradnje novih, večjih industrijskih objektov, pač pa moramo posvetiti vso skrb razvoju že obstoječih industrijskih, obrtnih in ostalih gospodarskih podjetij.

Združitev mesta z okoljskimi občini ni nujno terja hitrejši in večji razvoj kmetijske proizvodnje. Le-ta mora biti sposoben zadovoljiti naraščajoče potrebe mesta. To pa bo mogoče doseči le, če bomo v kmetijstvu uporabljali dobra semena in primerna gnojila, če bomo zati-



rali rastlinske škodljivce, organizirali dobro veterinarsko službo, redili priznana pasemska živali in skrbeli za dobro krmo. Usmernjevalci in pobudniki takih naprednih kmetijstva naj bodo kmetijske zadruge s svojimi odseki ter zadrzna in državna kmetijska posestva. Če hočemo to doseči, pa je tudi potrebno, da se kmetovalci poučijo!

Jo o naprednem delu v kmečki proizvodnji. Kmečka mladina mora zato bolj kakor doslej obkmetovati kmetijske sole in tečaje.

V okoljskih krajih pa bo treba poleg kmetijske proizvodnje skrbeti še za razvoj obrtnih podjetij, če so le pogoji dani. Nadaljevati bo treba z elektrifikacijo in gradnjo ostalih komunalnih naprav ter skrbeti za nadaljnji kulturni, prosvetni in zdravstveni razvoj. Pri tem pa bomo morali zbrati čimveč lastnih sredstev in jih vložiti v napredek teh krajev.

Ob praznovanju desete obletnice osvoboditve in občinskega praznika čestita občinski ljudski odbor vsem prebivalcem mesta in občine. Vložimo vse sile za nadaljnji razvoj socialistične graditve naše občine v okviru dolenjske skupnosti komun! Še bolj kakor doslej je treba poskrbeti, da bo čim več državljanov sodelovalo pri družbenem upravljanju občine in se aktivno udeleževalo v delavskih svetih, upravnih odborih, v svetih in komisijah pri občinskem in okrajnem ljudskem odboru, v krajevnih odborih, v Socialistični zvezi delovnih ljudi in ostalih političnih ter družbenih organizacijah. Le tako bomo dosegli želene uspehe pri bodočem delu, hkrati pa bomo s toplim spominom počastili tovariše, ki so padli za našo svobodo in katerih veliko delo nadaljujemo!

Deset let svobode in socialistične graditve v novi domovini je tudi NOVEMU MESTU spremenilo lice in nalilje. Iz ruševin vojne vihre in okupatorjevega razdejanja je začelo krepko rasti in se razvijati. Izkopalo se je iz starih usedlin svoje zaostalosti in danes že resnično predstavlja gospodarsko, politično in kulturno središče Dolenjske, postaja njeno živo, utripajoče srce. Za ta svoj vnanji dvig in notranjo rast se mora zahvaliti razumevanju in podpori ljudske oblasti, kakor tudi vneti prizadevnosti in napredni miselnosti svojih prebivalcev. Razvoj Novega mesta in njegova vključitev v socialistično ustvarjanje, njegova današnja gospodarska struktura kakor tudi zunanja, estetska podoba je v desetem letu naše svobode meščanom lahko samo v ponos, hkrati je pa to tudi najdostojnejša počastitev vseh tistih Novomeščanov, ki so za svobodo in novo življenje darovali svojo kri.

### Danes proslavlja SEMIČ

V spomin na odhod semiških mož in fantov v prvo belokranjsko partizansko četo na Smuku nad Semičem, praznujemo danes delovni ljudje zavodnega Semiča že tretji občinski praznik. Včeraj zvečer so zakurili v čast praznika kresove na Smuku in pri sedmih solah, ki so na območju občine, danes dopoldne pa bo ob devetih povorka skozi Semič, nakar bodo slovesno odprli prostore krajevne mizarne delavnice. V dvorani prosvetnega doma bo nato slavnostna seja, nato pa kulturni in fizikalni spored kateremu bo sledila kino predstava.

Občinski odbor SZDL in ostale množične organizacije vabijo vse svoje člane, da se praznovanja polnoštevilno udeležijo in tako počastijo spomin na prv partizane semiške občine.

## Slavje Levstikove brigade

Zadnja nedelja bo ostala Dolenjskim Toplicam v nepozabnem spominu: skoraj 300 preživelih borcev VIII. SNOB »Frana Levstika« je tu proslavilo 12. obletnico ustanovitve svoje brigade. In kakor vedno, so zavodni prebivalci Poljanske doline sprejeli nekdanje partizane z veseljem in ljubeznijo, ki je lastna našim ljudem. Ze v prvi uri so se oficirji in borci brigade počutili spet kakor doma.

Ze v petek je v imenu brigade poklonila Logze Primožovi gospodarski osnovni šoli in nižji gimnaziji knjižnico s 600 knjigami — presenečenje nad dragocennim darilom je bilo v Toplicah nepopisno! V soboto so pionirji na mostu v Soteski in v Podturnu ustavili kolono avtobusov z Levstikovci in jih obsuli s cvetjem — menda je bilo to najlepše srečanje od vseh veselih in radostnih dogodkov, ki so jih doživljali borci brigade v soboto in nedeljo. V Podturnu se je brigada na po-

kopališču poklonila padlim tovaršem. Topel spomin pa je veljal predvsem vsem tistim, katerih grobovi so razsuti po vsej Suhi krajini, Nočanjski, Krimu in drugod, kjer se je VIII. brigada borila za svobodo.

Nadsvje prisrčen je bil sprejem brigade v soboto popoldne na trgu v Toplicah, kjer je bila 11. septembra 1943 ustanovljena Godba LM iz Ljubljane je igrala partizanskih koranic, ljudje pa so se vzkljkali partizanom, ki so se po toliko letih spet zbrali na zgodovinskem kraju brigade. Pozdravil jih je prvoborec Tone Srnisa in mladina s cvetjem. Na slavnostni akademiji v dvorani zadržala na partizanskih miringih: prepajalo prostora, obilo zdravega smeha in dobre volje, ognjevite pesmi Invalidskega pevskega zbora in recitacije Jožeta Tirana. Na prijetnem družbenem večeru je nato tekla beseda in se odvijal spomin kakor na filmskem traku.

Krasen jesenski dan je v nedeljo še dvignil slavnostno razpoloženje v Toplicah. Domala tako je bilo kakor na velikem srečanju slovenskih brigad septembra 1952, le da je bilo vse v manjšem obsegu. Trg pred zdraviliškim domom je bil poln ljudi iz Toplice, Poljanske doline, Novega mesta, Straže in drugih krajev, ki so ob desetih s ploskanjem in vzkljkanjem pozdravili prihod brigade pred slavnostno tribuno. Tu so

bili zbrani: član Izvršnega komiteja CK ZKS Janez Hribar, narodni heroji Jože Borštnar, Stanec Semič — Daki, Jože Klanjček — Vasja, Peter Stante — Skala, general Savo Vukelič, ljudska poslanca Avgust Jazbinšek — Iko in Viktor Zupančič, predstavniki občinskega ljudskega odbora Straža — Toplice, itala brigade in drugi. Komandant brigade podpolkovnik Jože Ožbolt je strumno raportiral tovarisu Jožetu Borštnarju, nakar sta obšla brigado.

O borbah Levstikove brigade, o njeni zgodovini je govoril njen nekdanji komisar Janez Perovšek — Pelko. Za njim je o letih NOB in socialistični graditvi nove Jugoslavije govoril Janez Hribar, v imenu Dolenjske pa je pozdravil borce ljudski poslanec Viktor Zupančič. Jože Klanjček — Vasja je pozdravil Levstikovce v imenu Glavnega odbora Zveze borcev.

Nato je Vladimir Šenk — Gaber odkril na steni Zdraviliškega doma spominsko ploščo, prevzel pa jo je v varstvo Franc Markovič v imenu občine. Brigada je nato poslala pozdrave in čestitke predsedniku republike maršalu Titu, Mihju Mariniku, Borisu Kraigherju in predsedniku GO Zveze borcev Ivanu Mačku — Matiji. S skupnim kosilom je bilo slavje zaključeno, v prijetni družbi s številnimi gosti in Toplicani pa so borci poseleli do poznih popoldanskih ur in z najlepšimi vtisi zapustili prijazno Dolenjsko.

### SPORED PRIREDITEV

ob počastitvi desete obletnice osvoboditve in proslavi občinskega praznika Novega mesta

PETEK 23. OKTOBRA:

- ob 17. uri: Otvoritev razstave »O življenju in delu Janeza Trdin« v Sindikalnem domu, Priredi Studijska knjižnica Mirana Jarca
- ob 20. uri: Slovenska akademija v Domu ljudske prosvete. Sodelujejo orkester in moški zbor KD Dušan Jereb, člani ljubljanske Drame in novomeško gledališče z Borovo dramo Težka ura

SOBOTA 29. OKTOBRA:

- ob 6. uri: Budnica mestne godbe
- ob 9.30 uri: Komemoracija na spomeniškem prostoru na Vratih, Organizira Okrajni odbor Zveze borcev, sodelujejo pevci in mestna godba
- ob 10.30 uri: Odkritje spomenikov Janezu Trdin in Dragotinu Ketteju na Glavnem trgu
- ob 11. uri: Odkritje spominske plošče Janezu Trdin na njegovi smrtni hiši v Streliški ulici št. 1
- ob 11.30 uri: Promenadni koncert godbe JLA na Glavnem trgu
- ob 15. uri: Otvoritev čolnarne in veslaške tekme na Loku
- ob 16. uri: Rokomet: TVD Partizan — prip. JLA Novo mesto
- ob 18.30 uri: Pevski koncert ob vodnjaku na Glavnem trgu; izvaja moški zbor KD Dušan Jereb
- ob 20. uri: Brzoturnir kegljačev na Bregu (Zeljničar, Pionir, Gorjane)

NEDELJA 30. OKTOBRA:

- ob 9. uri: Sahovski dvoboj SD Novo mesto — SD Radovljica
- Dopoldne: Sportna tekmovanja v odbojki in košarki na Loku
- ob 13. uri: Avtobusni izlet po partizanskih krajih in dolni gradov. — Ob 15. uri: odkritje Trdinove spominske plošče na Tolstem vrhu (priredi PUTNIK)

TOREK 1. NOVEMBRA:

- ob 10. uri: Komemoracija pri spomeniku padlih borcev na Marofu
- ob 11. uri: Komemoracija pri spomeniku padlih borcev na pokopališču

SOBOTA 5. NOVEMBRA:

- ob 20. uri: Koncert orkestra KD Dušan Jereb v Domu ljudske prosvete

## Nekoč zaostala, nerazvita občina, danes upravno, gospodarsko in kulturno središče Dolenjske

Ko ob praznovanju občinskega praznika pregledujemo gospodarsko dejavnost Novega mesta od osvoboditve do danes, lahko ugotovimo o znaten in viden napredek v vseh panogah. Naslednje vrstice naj orisajo glavne značilnosti povojnega razvoja gospodarstva Novega mesta, čeprav nam zaradi omejenega prostora na tem mestu ni mogoče objaviti celokupnega pregleda s tega področja.

Danes je v Novem mestu 73 podjetij in gospodarskih organizacij državnega sektorja, poleg teh pa še 207 obrtnih in 35 gostinskih privatnih obrotov, v katerih je zaposlenih 4889 prebivalcev iz novomeške občine. V teh podjetjih pa je dobilo zaposlitev še 1200 prebivalcev iz drugih dolenjskih krajev.

Vrednost celokupne proizvodnje v gospodarstvu Novega mesta znaša letno nad 8 milijard dinarjev in je povprečni narodni dohodek na prebivalca 76.500 din, kar je precej več od ostalega okrajnega pov-

področje	1945	1955
v industriji	od 81 v letu 1945 na 1335 v letu 1955	
v gozdarstvu	od 291 v letu 1945 na 411 v letu 1955	
v gradnjah	od 31 v letu 1945 na 996 v letu 1955	
v prometu	od 208 v letu 1945 na 1077 v letu 1955	
v trgovini	od 263 v letu 1945 na 763 v letu 1955	
v obrtništvu	od 897 v letu 1945 na 1564 v letu 1955	
v komunalni dejavnosti	od 12 v letu 1945 na 88 v letu 1955	

Gospodarski razvoj v preteklih desetih letih razumljivo ni bil enakomeren. Prva leta po osvoboditvi je bilo mesto v vojni opustošeno gospodarstvo in skrbelo za osnovno vz-

drževanje komunikacij. Zadnja leta pa se je začela razvijati nenehna rast na vseh gospodarskih področjih. Tudi danes je razvoj v mestu še ni dokončno utrjen. V gradnji je več indu-

strijskih objektov, pripravila pa se tudi povečan obseg proizvodnje in skoraj vseh sedanjih obratih. Uspehi prizadevanj in dela zadnjih let bodo zato v celoti vidni šele čez nekaj let.

Celoten razvoj gospodarstva v letih 1945—1955, ki se najbolj odraža v ustvarjanju narodnega dohodka in še dalje večjem številu zaposlenih, je bil omogočen z investicijami iz okraj-

nega proračuna, okrajnega kreditnega sklada in z različnim republiškim krediti in pomočjo, zadnja leta pa tudi iz republiških kreditov pomoči nerazvitim področjem. V povojnih letih je bila vložena v razvoj gospodarstva in družbene ravnj v mestu približno ena milijarda dinarjev.

(Nadaljevanje na 3. str.)

### Izšli sta druga in tretja številka »NAŠE SKUPNOSTI«

Predsedstvo zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije je začelo izdajati svoje glasilo »NAŠA SKUPNOST«, katerega 2. in 3. številka sta te dni izšli. Casopis je pisan izredno poljudno, pregledno, je poln zanimivih člankov, vesti in beležk s področja gospodarstva, družništva, komunalnih vprašanj, družbenega upravljanja, kmetijstva itd. Kdor koli se hoče gospodarsko izobraževati in pravilno obveščati delovne ljudi o našem razvoju, ne bo mogel ostati brez tega zanimivega časopisa. Boljšega priročnika si ne more želeti noben delavec in nameščenc, posebno pa bo list priročen in potreben članom delavskih svetov in upravnih odborov, članom KZ in njihovih odborov, vsem članom ljudskih odborov, članom Zveze komunistov, sindikalnih vodstev in aktivistom Socialistične zveze.

Poleg tega, da je list obširen in nadvse poljuden, vsebinsko pa izredno bogat — bralci ga že zdaj ocenjujejo kot prvi letnik tehkih podatkov o našem gospodarstvu in družbenem upravljanju — je še zelo pečen: letna naročnina znaša le 250 din, do kraja tega leta pa le 80 din. Naročite si ga lahko na naslov:

Uprava »Naše skupnosti« — Ljubljana, Ul. Toneta Tomšiča 5-11. Za slovensko izdajo »Naše skupnosti« je sestavljen poseben uredniški odbor, v katerem so ing. Ivo Klemenčič, Vasja Koželj, ing. Viktor Kotnik in Mile Smolnjski, predsednik uredniškega odbora za Slovenijo pa je inž. Pavle Zaucer.

### Riža bo dovolj

Gospodarstveniki računajo, da bo v letu 1955-56 na razpolago potrošnikom dovolj riža, kateremu bo padla cena na približno 110 din za kg. Od domačega pridelka bo na trgu približno 16.000 ton riža, uvozili pa smo ga 83.900 ton, medtem ko znaša staro zaloga 7000 ton.

### VREME

za čas od 23. okt. do 6. nov. V zadnjih dneh oktobra 1-2 dni padavine, prve dni novembra 2-4 dni suho, lepo vreme. Približno od 4. novembra dalje močno deževje, ki bo pozneje najbrž prešlo v sneg.

### K 29. OKTOBRU — OBČINSKEMU PRAZNIKU NOVEGA MESTA ČESTITAJO VSEM OBČANOM

- Občinski ljudski odbor Novo mesto
- Občinski odbor SZDL
- Občinski komite ZKS
- Občinski komite LMS
- Občinski odbor Zveze borcev in UROJ
- Občinski sindikalni svet

V desetem letu svobode naj velja naš spomin še posebej vsem, ki so žrtvovali življenja za našo lepšo prihodnost!



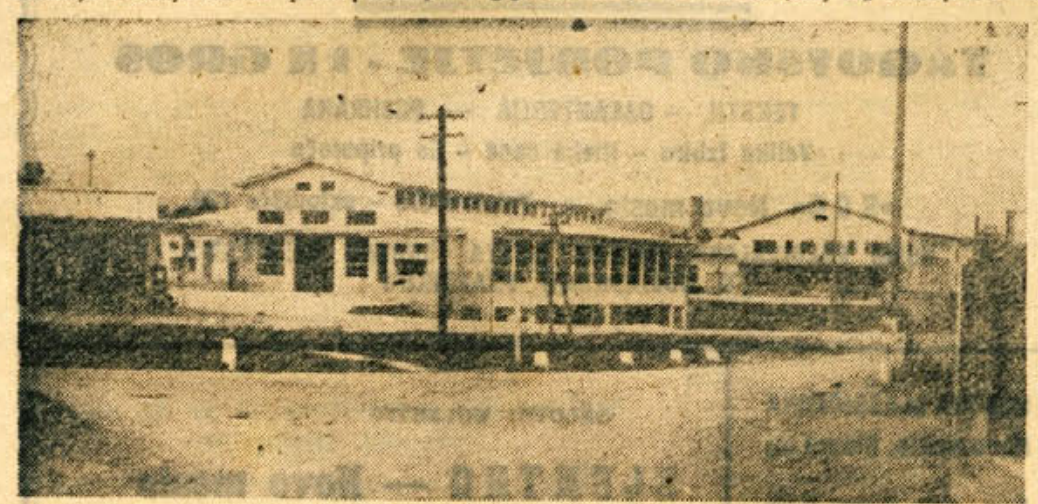
Nekoč zaostala nerazvita občina, danes upravno, gospodarsko in kulturno središče Dolenjske

ČEPRAV BREZ INDUSTRIJSKIH VELIKANOV, SE NOVO MESTO RAZVIJA V INDUSTRIJSKO SREDIŠČE DOLENJSKE

(Nadaljevanje s 1. strani)

Novo mesto, ki leži sredi izrazlega kmetijskega področja, pred vojno ni imelo razvite industrije. Obstajali so le trije tekstilni obrati, tovarna šamotnih peči in opekarna v Prečni. Vse te tovarne so dajale kruh le malemu številu delavcev in niso imele večjega gospodarskega pomena. Kakor industrijska, tako tudi obrtniška dejavnost ni bila na zadostni višini. Vojna pa tudi je imela, nerazviti industriji in obrtništvu ni prizanesla. Poškodovana so bila tekstilna podjetja v mestu, veliko obrtniških delavnic pa je bilo uničenih ob bombardiranju Novega mesta. Prva skrb ljudske oblasti po vojni je zato veljala obnovi nekdanjih industrijskih podjetij, medtem ko so se razna obrtna podjetja, ki so bila v celoti v privatnem sektorju, počasi obnavljala.

Nizko razvito industrijsko dejavnost v mestu nam kažejo podatki o številu zaposlenih in moči pogonskih strojev ob popisu leta 1946. Takrat je bilo na območju sedanje občine približno 130 industrijskih in predvsem obrtnih obratov, ki so zaposlevali nekaj nad 1000 ljudi, skupna pogonska moč vseh teh obratov pa je znašala komaj 792 KS.



Agroservis (delavnice), v ozadju stavbe tovarne mlečnih izdelkov na Zagrebški cesti.

Novo mesto, ki leži sredi izrazlega kmetijskega področja, pred vojno ni imelo razvite industrije. Obstajali so le trije tekstilni obrati, tovarna šamotnih peči in opekarna v Prečni. Vse te tovarne so dajale kruh le malemu številu delavcev in niso imele večjega gospodarskega pomena. Kakor industrijska, tako tudi obrtniška dejavnost ni bila na zadostni višini. Vojna pa tudi je imela, nerazviti industriji in obrtništvu ni prizanesla. Poškodovana so bila tekstilna podjetja v mestu, veliko obrtniških delavnic pa je bilo uničenih ob bombardiranju Novega mesta. Prva skrb ljudske oblasti po vojni je zato veljala obnovi nekdanjih industrijskih podjetij, medtem ko so se razna obrtna podjetja, ki so bila v celoti v privatnem sektorju, počasi obnavljala.

Močan dvig industrijske proizvodnje

Primerjava industrijske proizvodnje v letu 1947 in v letu 1954 nam pokaže znaten dvig v skoraj vseh panogah. Tako se je proizvodnja povečala:

Table with columns: Proizvodnja, Indeks 1947, Indeks 1954. Rows include kremenčev pesek, židna opeka, obutev, lesni izdelki, volnene mikane tkan., bombažne tkanine, volnene česane tkan., volneno predivo, konfekcija perila.

Zelo se je povečalo zlasti pridobivanje kremenčevega peska, saj so ga n. pr. lani nakopali enajstkrat več kakor leta 1947. Tak dvig proizvodnje so omogočila vložena investicijska sredstva za mehanizacijo obrata, povečanje kapacitet pralnih naprav in vznožja parka. Kvaliteta te proizvodnje je cenjena in v 'Kremeni' dobavljajo različne vrste peska industriji in mnogim drugim podjetjem v najboljših kvalitetah. Del proizvodnje pa zadnje čase tudi izvažajo. Proizvodnja obutev, ki je bila leta 1947 zelo majhna — izdeljali so je 1650 parov na leto, se je povečala za več kakor dvajsetkrat. Lani je novomeška industrija izdelala izdelkov nad 40 tisoč parov obutev. Njen primer je značilen za gospodarski razvoj Novega mesta.

iz majhnega obrtniškega podjetja je brez investicij zrastle industrijsko podjetje, ki po stroših in kakovosti proizvodov ne zaostaja za modernimi in večjimi obrati te panoge.

Močan dvig proizvodnje izkazuje tudi izdelava končnih proizvodov v lesni industriji, ki se je povečala v osemih letih za desetvajstkrat, medtem ko je prej sploh ni bilo. Podjetje Novoles, ki je nastalo lani z združitvijo Tovarne lesnih izdelkov in LIP Novo mesto, ima danes vrednost bruto proizvodnje čez 400 milijonov din. Medtem ko je bilo

V prihodnjih letih se bo industrijska proizvodnja podvojila

Vrednost industrijske proizvodnje v občini, ki bistveno vpliva na gospodarski razvoj mesta in njegove okolice, bo leto za leto dokladno povečavala, ki se bo v prihodnjih letih podvojila.

Leta 1953 so se začela pripravljati za graditve področja Agroservis, ki bo za kmetijske potrebe popravljalo razne stroje,

ov pa je znašala komaj 792 KS. Tako pogonsko moč ima danes n. pr. ena sama tovarna v mestu — Novotek.

Z obnovo glavnih objektov in komunikacij ter s podružbljenjem proizvodnih sredstev je ljudska oblast utirala pota in gradila temelje gospodarskemu razvoju Novega mesta.

Začetno poseganje raznih direkcij in drugih organov v gospodarsko življenje in razvijanje mesta ni rodilo posebnih uspehov. Vzroke zato moramo iskati seveda tudi v slabih komunikacijah Dolenjske, geološko neraziskanem področju, pa tudi v tem, da so se takrat hitreje in laže razvijali drugi kraji v državi, ki so imeli že znane in raziskane surovinske podlage za razvoj raznih industrijskih panog.

Po ukinjvi administrativnih mer v razvijanju gospodarstva so se spustile vse proizvajalne sile in sposobnosti naših delovnih ljudi. Takrat se je začel tudi videv vzpon gospodarskega razvoja našega mesta. Brez industrijskih gigantov se je in-

dustrija mesta vendarle razvijala in skupaj z razvojem socialističnega obrtnišva ustvarjala nove temelje gospodarstva.

130 industrijskih in predvsem obrtnih obratov, ki so zaposlevali nekaj nad 1000 ljudi, skupna pogonska moč vseh teh obratov pa je znašala komaj 792 KS.

proizvedeno v obeh bivših podjetjih leta 1947 11.650 m<sup>3</sup> žaganega lesa in za približno 7 milijonov din obrtniških lesenih izdelkov, proizvajajo danes Novoles 16.000 m<sup>3</sup> žaganega lesa 800 m<sup>2</sup> parketov in do 180 milijonov din raznih končnih izdelkov.

Najmočnejše razvita je v občini tekstilna industrija. Novoteka je največje industrijsko podjetje v Novem mestu. Vrednost njegove bruto proizvodnje znaša letno čez eno milijardo din. Tovarna, ki je bila dograjena šele leta 1947, proizvajajo danes ne samo daleč naokrog znano kakovostno blago, temveč je njena količinska proizvodnja pomembna tudi v republikem merilu. Lani so v Novoteki izdelali 203 ton mikane preje in 517.000 m<sup>2</sup> volnenih tkanin iz česane preje.

Konfekcija perila se je povečala v zadnjem letu za trikrat v primerjavi s proizvodnjo v letu 1947. Z majhnimi investicijami za strojno opremo, toda z organiziranim, pravilnim industrijskim načinom dela predela podjetje, danes v razne konfekcijske proizvode čez 600 tisoč kvadratnih metrov različnega blaga.

Edino že obratujoče podjetje kemične stroke je lani ustanovljen farmacevtski laboratorij »Krk« v Novem mestu. Z investicijami približno 9 milijonov din znaša vrednost bruto proizvodnje v »Krk« 45 milijonov din in zaposluje nad 30 ljudi.

Tovarna šamotnih peči in opekarna Prečna v preteklih letih nista pokazali porasta v proizvodnji, ker je bila ta odvisna od zalog osnovnih surovin, katerih je manjkalo. Po zdaj izvršenih geoloških raziskavah pa je tudi tej panogi zagotovljen razvoj.

Današnja vrednost bruto proizvodnje v industriji Novega mesta znaša približno 2 milijardi din ali 30 odst. celotne vrednosti bruto proizvodnje vse gospodarske dejavnosti v mestu. Čeprav je v industriji zaposlenih le 7,5 odst. vseh produktivnih ljudi v občini.

mleka v različne mlečne proizvode.

Po odobrenem investicijskem programu se je pričelo z graditvijo Industrije silikatnih izdelkov in gradbenega izolacijskega materiala, ki ima z ozirom na surovinsko bazo v občini (kremenčev pesek, glina, lesni odpadki) ter z ozirom na bodoče potrebe lesnega kombinata v Straži vse pogoje, da se razvije v močno industrijsko podjetje. Tovarna ima v programu proizvodnje 4500 ton različnih silikatnih proizvodov (vodnega stekla itd.) in 20.000 m<sup>2</sup> gradbenih izolacijskih plošč. Ze v začetku obratovanja bo podjetje zaposlovalo preko 100 delavcev, vrednost bruto proizvodnje pa bo znašala 300 milijonov din. Ze letos je nabavljen del strojne opreme za to tovarno. Z gradbenimi deli pa naj bi pričeli prihodnje leto.

Seveda pa to niso vse možnosti za večjo industrijsko proizvodnjo v mestu. Proizvodnjo lahko povečajo tudi številna že obstoječa podjetja in tovarne.

V tekstilni industriji so odobrili projekti za gradnjo predelnice česane preje, kar bi bolj izkoristilo zmogljivost sedanje icalnice in aparaturo v Novoteksu (zdaj sta izrabljeni le 28

Gradbeno dejavnost je naraščala iz leta v leto. Lani je bilo izvršenih nad 3.500.000 delovnih ur, kar je skoraj dvajsetkrat več kakor leta 1947. Medtem ko je bilo leta 1946 zaposlenih na gradnja le 131 delavec, je bilo v gradbeni sezoni leta 1954 zaposlenih nad 2850 ljudi.

Promet šele v razvoju

Obnova in vzdrževanje cestnega, železniškega in poštnege prometa je bila v ospredju nalog tega področja prva povojna leta. Z razvojem gospodarske dejavnosti pa so rasle potrebe tudi v prometu. Lokalno cestno prometno službo je vrsto let vzdrževalo okrajno podjetje »OKAP«. Leta 1953 mu je bilo priključeno celotni avtopark bivšega LIP, s čemer je bilo ustanovljeno novo prevozno podjetje »Gorjanci«, ki ima danes v obratu povprečno po 6 avtobusov in 40 kamionov. Podjetje izvrši letno do 2.700.000 lonskih kilometrov in prevozi do 370.000 raznega blaga, s svojimi avtobusi pa prepelje do 220.000 potnikov in opravi do 4.700.000 potniških kilometrov.

Tako razvilo podjetje danes nima več samo lokalnega značaja, temveč prevzema v konkurenco močnejših prevoznikov podjetij tudi večje vožnje v drugih krajih in republikah. Sem lahko prištevamo tudi



S prizadevanosti in prostovoljnimi delom Novomeščanov, pa seveda s pomočjo ljudske oblasti so v mestu izginiti sledovi strašnega vojnega pustošenja. Se pred 10. leti pa so bile ruševine v mestu na vsakem koraku.

farmacevtskih proizvodov, katerih letna vrednost bruto proizvodnje bi dosegla 300 milijonov dinarjev.

V proizvodnji obutev je mogoče povečati proizvodnjo za približno 40 odst. z zelo majhnimi investicijami za nadzidavo gradnje, v kateri je Industrija ševljeva.

Saveda so vse te povečave že leta 1953 ustanovljeno Podjetje za vzdrževanje prog v Novem mestu, ki je nekako servisno podjetje železniškemu transportnemu podjetju. Poleg ostalih del skrbi za gramoz, gradivo železniške proge in druge objekte na svojem področju ter obsepuje do 500 ljudi. Na leto ustvari pribl. 350 milijonov din bruto produkta.

Obrt bo treba še bolj razvijati, zlasti pa podjetja socialističnega sektorja

Leta 1945 je bilo v mestu 30 odst. manj obrtnih podjetij kakor pred vojno. Obrtništvu je važna in potrebna dopolnitev industrijske proizvodnje, saj izdeluje vrsto proizvodov, katerih industrija ne daje na trg. Poleg tega pa opravlja mnoga uslužnostna dela. Pomanjkanje zadostnega števila obrtnih delavnic čutimo v razvijajočem se Novem mestu že vsa leta. Tako je bilo l. 1946 v mestu le 147 obrtniških obratov, od teh 7 državnega sektorja. V vseh teh obratih pa je delalo le nekaj nad 800 delavcev.

Spremenjen odnos do obrtniškega je začel stvariti urejati na bolje. Skrb za razvijanje socialistačnega obrtnišva v okviru državnih in zadravnih obrtnih podjetij je mnogo prispevala k temu, da ima danes obrtništvu v mestu že določa pomembno vlogo in odgovornost. V 27 državnih obrtnih podjetjih dela preko 500 ljudi, ki ustvarjajo na leto pribl. 350 milijonov din produkta. Poleg teh je še 307 obrtniških obratov privatnega sektorja.

V okviru državnih obrtniških delavnic so se prav v zadnjih letih razvila nekatera močna podjetja, ki zaposlujejo tudi po 50 in več delavcev. Poleg večje števila obrtniških delavnic se je znatno povečala tudi njihova proizvodnja in razširitev

obstoječih obratov več ali manj odvisne od investicijskih sredstev. Toda ne bomo pretiravali še trdimo, da so ustvarljive že v nekaj letih in v skladu z novimi smernicami za nadaljnji razvoj gospodarstva. Industrijska proizvodnja v Novem mestu bi se po potemtakem do leta 1958 lahko podvojila in zavzela odločilno vlogo v razvoju novomeškega gospodarstva.

Gradbeništvo

Medtem ko pred vojno in v prvih povojnih letih nismo imeli večjega gradbenega podjetja, so se do danes razvila tri močna podjetja, ki so sposobna graditi tudi največje industrijske objekte.

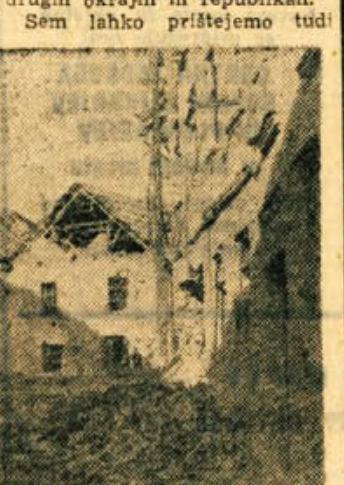
V prvih letih po vojni je bila vsa gradbenega dejavnost usmerjena v obnovo porušjenih domov in industrijskih obratov. Težičke gradbene dejavnosti je bilo v raznih obnovitvenih in drugih in tehničnih bazah. Nato so bila ustanovljena gradbeno podjetja: SGP »Pionir«, »Krk« in »Gradbenik«. V okviru in izven njega so zgradila vrsto pomembnih objektov, kot n. pr. tovarno roto papirja na Vidmu pri Krškem, tovarno mlečnih izdelkov, Agroservis železovirarno v Crnomlju, oddelek za pljučne bolezni v Novem mestu, dela na avto cesti Ljubljana-Zagreb, most čez Krko pri Straži itd.

Gradbeno dejavnost je naraščala iz leta v leto. Lani je bilo izvršenih nad 3.500.000 delovnih ur, kar je skoraj dvajsetkrat več kakor leta 1947. Medtem ko je bilo leta 1946 zaposlenih na gradnja le 131 delavec, je bilo v gradbeni sezoni leta 1954 zaposlenih nad 2850 ljudi.

Promet šele v razvoju

Obnova in vzdrževanje cestnega, železniškega in poštnege prometa je bila v ospredju nalog tega področja prva povojna leta. Z razvojem gospodarske dejavnosti pa so rasle potrebe tudi v prometu. Lokalno cestno prometno službo je vrsto let vzdrževalo okrajno podjetje »OKAP«. Leta 1953 mu je bilo priključeno celotni avtopark bivšega LIP, s čemer je bilo ustanovljeno novo prevozno podjetje »Gorjanci«, ki ima danes v obratu povprečno po 6 avtobusov in 40 kamionov. Podjetje izvrši letno do 2.700.000 lonskih kilometrov in prevozi do 370.000 raznega blaga, s svojimi avtobusi pa prepelje do 220.000 potnikov in opravi do 4.700.000 potniških kilometrov.

Tako razvilo podjetje danes nima več samo lokalnega značaja, temveč prevzema v konkurenco močnejših prevoznikov podjetij tudi večje vožnje v drugih krajih in republikah. Sem lahko prištevamo tudi



S prizadevanosti in prostovoljnimi delom Novomeščanov, pa seveda s pomočjo ljudske oblasti so v mestu izginiti sledovi strašnega vojnega pustošenja. Se pred 10. leti pa so bile ruševine v mestu na vsakem koraku.

farmacevtskih proizvodov, katerih letna vrednost bruto proizvodnje bi dosegla 300 milijonov dinarjev.

V proizvodnji obutev je mogoče povečati proizvodnjo za približno 40 odst. z zelo majhnimi investicijami za nadzidavo gradnje, v kateri je Industrija ševljeva.

Obrt bo treba še bolj razvijati, zlasti pa podjetja socialističnega sektorja

Leta 1945 je bilo v mestu 30 odst. manj obrtnih podjetij kakor pred vojno. Obrtništvu je važna in potrebna dopolnitev industrijske proizvodnje, saj izdeluje vrsto proizvodov, katerih industrija ne daje na trg. Poleg tega pa opravlja mnoga uslužnostna dela. Pomanjkanje zadostnega števila obrtnih delavnic čutimo v razvijajočem se Novem mestu že vsa leta. Tako je bilo l. 1946 v mestu le 147 obrtniških obratov, od teh 7 državnega sektorja. V vseh teh obratih pa je delalo le nekaj nad 800 delavcev.

Spremenjen odnos do obrtniškega je začel stvariti urejati na bolje. Skrb za razvijanje socialistačnega obrtnišva v okviru državnih in zadravnih obrtnih podjetij je mnogo prispevala k temu, da ima danes obrtništvu v mestu že določa pomembno vlogo in odgovornost. V 27 državnih obrtnih podjetjih dela preko 500 ljudi, ki ustvarjajo na leto pribl. 350 milijonov din produkta. Poleg teh je še 307 obrtniških obratov privatnega sektorja.

V okviru državnih obrtniških delavnic so se prav v zadnjih letih razvila nekatera močna podjetja, ki zaposlujejo tudi po 50 in več delavcev. Poleg večje števila obrtniških delavnic se je znatno povečala tudi njihova proizvodnja in razširitev

njihovo poslovanje. Navzile razvoju pa še vedno čutimo pomanjkanje obrtniške dejavnosti v nekaterih strokah, kot n. pr. v strojnem ključavničarstvu, kleparstvu, zidarstvu, tapetinstvu itd. Obrt ima v mestu vse pogoje za nadaljnji razvoj. Spričo naraščajočih potreb bodo še nadalje potrebna tudi manjša investicijska sredstva za ureditev in razširitev obstoječih obratov, pa tudi za ustanovitev novih, posebno za tiste panoge, kjer čutimo zdej pomanjkanje obrtnikov.

Trgovina in gostinstvo

Vzporedno z razvojem ostalega gospodarstva sta se razvijala tudi trgovina in gostinstvo. Leta 1948 je bil v trgovini še močno zastopan privatni sektor, saj je obsegal pribl. 80 odstotkov vseh trgovin. Po letu 1948, ko je bila ukinjena vsa privatna trgovina, se je začela začelati bolj razvijati trgovina socialističnega sektorja. Leta 1952 je že dosegla promet ene milijarde dinarjev. Z rastočo kupno močjo prebivalstva in napredkom vsega našega gospodarstva je n. pr. lani dosegel ta promet v mestu že milijardo in pol dinarjev.

Za razvoj trgovin in njihovih poslovalnic je bilo po osvoboditvi investiranih poleg lastnih sredstev podjetij nad 10 milijonov din, vendar bodo potrebna še nadaljnja sredstva, zlasti za

Gospodarski problemi povečane občine

1. septembra 1955 je začela delati novoustanovljena občina Novo mesto, ki je združila naslednje katastralne občine in naselja: Novo mesto, Bršljin, Gotna vas, Kandija, Ragovo, Smetič, Brusnice, Cerovec, Črešnjice, Daljni vrh, Družinska vas, Gabrje, Globodol, Golobnjek, Gor. Straža (del), Gorenja vas, Harinja vas, Hmeljič, Hrušica, Lakovnice, Mirna peč, Potov vrh, Prečna (del), Smolenja vas, Stopiče, Stranska vas, Št. Peter, Tekža voda, Trebelno (del), Veliki Podluben, Vinja vas, Zajtji vrh, Zagorica, Zaločiče in Zdinja vas.

Mnogi izmed teh krajev in naselij so oddaljeni od Novega mesta tudi več kakor 10 km in imajo zelo slabe prometne zveze z mestom. Zaradi tega in pasivnosti mnogih izmed teh krajev, v katerih kmetijstvo ne daje dovolj zasluzka vsem prebivalcem, se kažejo potrebe po kraljevni gospodarski dejavnosti izven kmetijstva. V poštev bi prišla predvsem taka dejavnost, ki bi lahko prenesla stroške transporta surovin in izdelkov.

Treba bo nadaljevati z elektrifikacijo teh krajev, saj je privleklika največkrat osnova za proizvodnjo. Izboljšati in graditi bo treba prometne zveze s središčem občine — z mestom. Ustanoviti bo treba tam, kjer bodo za to dani vsaj osnovni pogoji, predelovalno proizvodno. V poštev bi prišla n. pr. proizvodnja oz. predelava zdravilnih zelišč, proizvodnja izdelkov iz polvilniških mas, proizvodnja lesne in morda koi-

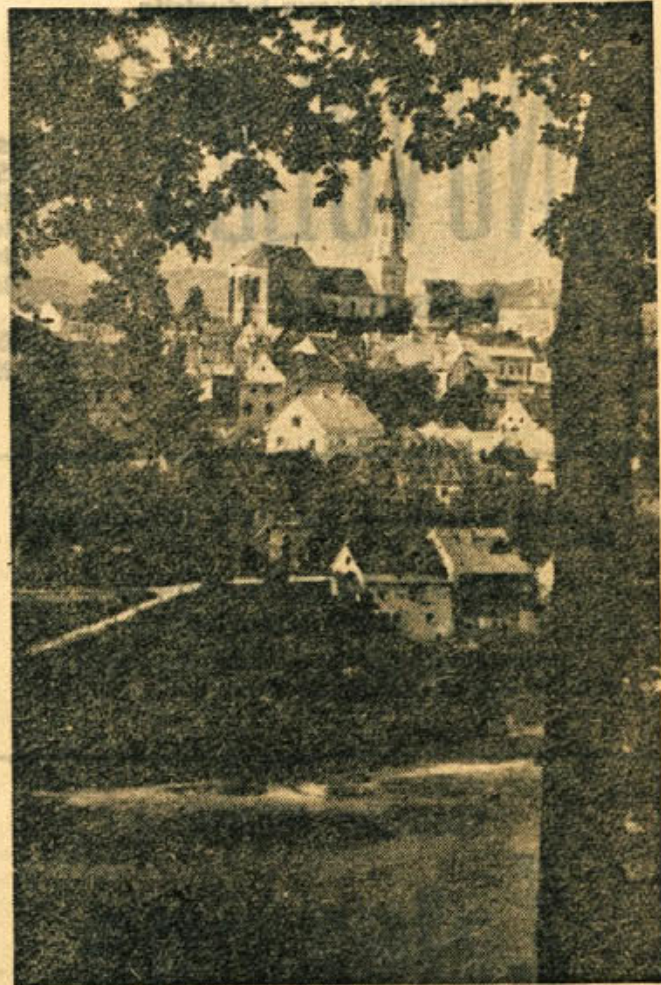
sivnosti mnogih izmed teh krajev, v katerih kmetijstvo ne daje dovolj zasluzka vsem prebivalcem, se kažejo potrebe po kraljevni gospodarski dejavnosti izven kmetijstva. V poštev bi prišla predvsem taka dejavnost, ki bi lahko prenesla stroške transporta surovin in izdelkov.

Treba bo nadaljevati z elektrifikacijo teh krajev, saj je privleklika največkrat osnova za proizvodnjo. Izboljšati in graditi bo treba prometne zveze s središčem občine — z mestom. Ustanoviti bo treba tam, kjer bodo za to dani vsaj osnovni pogoji, predelovalno proizvodno. V poštev bi prišla n. pr. proizvodnja oz. predelava zdravilnih zelišč, proizvodnja izdelkov iz polvilniških mas, proizvodnja lesne in morda koi-

Novo mesto potrebuje gledališče

Da, Novo mesto potrebuje gledališče, dobro gledališče. Pravzaprav ga in vsa, kar se kaže, dobrih in poživljajalnih amaterskih igralcev. Končno ima igralška družina v Novem mestu že dolgoletno tradicijo. Prva uprizoritev, Linhartova Matca, se pred več kakor sto leti, uspelo uprizoritev Prešernovih proslav pred prvo svetovno vojno. Hamlet, Puhovanje in dolini šentfrjanski med obema vojnama, predstave po osvoboditvi, vojni kakor Rastegran, Kreature, Kar hote, Deseti brat, Tartuffe, Sveti planen, Globoko so korenine, Celjski grofi itd. — sami temeljni kamni rasti. Vse te predstave pa so se terjala sline napora rošterjev, igralcev in inscenatorjev, povzra pa brez vsakih večjih doklad in subvencij, da se je gledališče pravzaprav vzdrževalo samo. Vse predstave so se odvijale v odru, ki je bil na ljubljanskem ljudskem odru leta 1930 doznul. Vse odrske naprave so bile leta 1930 montirane v sedanji Prosvetni dom iz ljubljanskega ljudskega odra. To se pravi, da so v Novem mestu že 24 let, da so preživle okupacijo, bombardiranje in še navdušenje prvih svobodnih dni. Pa ne samo to. Na nekaterih letnikih in zametkih se je letnica zgodila 1938, v močvirskih in svetlobnem parku pa celo 1922.

Detalji boste, da še veseno lahko počakamo, saj je naše gledališče doseglo prav lepe uspehe na tem odru in s tem očrskimi napravami. Ne pravljimo vam vas spomniti, da marsikateremu gledalcu ni bilo všeč, ko je od časa do časa pogledala na obeh straneh starih baročnega izrazitost in gibanja, ki so imela v gledališču igralca v dvoranu. Ali ko je bil v polnočnem strahu gozd svetljen kot v najlepšem polnočnem popoldnevu. Toda vse to se da ob dobi igrati igralca zakriti. Bilo pa je nekaj hrušča pri zadnjem »Veslem večeru« Radia Ljubljana na našem odru je grozilna nevarnost, da se vzge električna napeljava in s tem seveda tudi dom, ker napeljava ne vzdržuje 1000 W napetosti. Ali ste že slišali o odrskem horizontu? To je zadnja stena odra oz. prizorišča, ki pričara na sceno zrak in s katerim odpadke vsaj napravami. Ne pravljimo vam vas spomniti, da marsikateremu gledalcu ni bilo všeč, ko je od časa do časa pogledala na obeh straneh starih baročnega izrazitost in gibanja, ki so imela v gledališču igralca v dvoranu. Ali ko je bil v polnočnem strahu gozd svetljen kot v najlepšem polnočnem popoldnevu. Toda vse to se da ob dobi igrati igralca zakriti. Bilo pa je nekaj hrušča pri zadnjem »Veslem večeru« Radia Ljubljana na našem odru je grozilna nevarnost, da se vzge električna napeljava in s tem seveda tudi dom, ker napeljava ne vzdržuje 1000 W napetosti.



Novo mesto, kakor ga vidi sprehaljec iz Ragovega loga.

zgraditev nujno potrebnih skladišč.

Tudi gostinstvo je bilo po osvoboditvi v celoti v privatnem sektorju in so bila ustanovljena državna gostinska podjetja šele z zakonom o nacionalizaciji. Danes je v občini 42 gostinskih podjetij, njihov promet pa se giblje od 80 do 100 milijonov din na leto. Čeprav zajema socialistični sektor go-

Gospodarski problemi povečane občine

stinstva je majhno število obratov, je n. pr. lani odpadlo nanj nad 60 odst. vseh opravljenih storitev. Za razvoj socialističnega sektorja gostinstva je bilo po osvoboditvi investiranih nad 10 milijonov din, vendar so potrebe vedno večje. Dolenjska ima vse pogoje za širok razmah turizma in gostinstva. Začetno delo na tem področju bo zato treba nadaljevati.

stinstva je majhno število obratov, je n. pr. lani odpadlo nanj nad 60 odst. vseh opravljenih storitev. Za razvoj socialističnega sektorja gostinstva je bilo po osvoboditvi investiranih nad 10 milijonov din, vendar so potrebe vedno večje. Dolenjska ima vse pogoje za širok razmah turizma in gostinstva. Začetno delo na tem področju bo zato treba nadaljevati.

Novo mesto potrebuje gledališče

Da, Novo mesto potrebuje gledališče, dobro gledališče. Pravzaprav ga in vsa, kar se kaže, dobrih in poživljajalnih amaterskih igralcev. Končno ima igralška družina v Novem mestu že dolgoletno tradicijo. Prva uprizoritev, Linhartova Matca, se pred več kakor sto leti, uspelo uprizoritev Prešernovih proslav pred prvo svetovno vojno. Hamlet, Puhovanje in dolini šentfrjanski med obema vojnama, predstave po osvoboditvi, vojni kakor Rastegran, Kreature, Kar hote, Deseti brat, Tartuffe, Sveti planen, Globoko so korenine, Celjski grofi itd. — sami temeljni kamni rasti. Vse te predstave pa so se terjala sline napora rošterjev, igralcev in inscenatorjev, povzra pa brez vsakih večjih doklad in subvencij, da se je gledališče pravzaprav vzdrževalo samo. Vse predstave so se odvijale v odru, ki je bil na ljubljanskem ljudskem odru leta 1930 doznul. Vse odrske naprave so bile leta 1930 montirane v sedanji Prosvetni dom iz ljubljanskega ljudskega odra. To se pravi, da so v Novem mestu že 24 let, da so preživle okupacijo, bombardiranje in še navdušenje prvih svobodnih dni. Pa ne samo to. Na nekaterih letnikih in zametkih se je letnica zgodila 1938, v močvirskih in svetlobnem parku pa celo 1922.

Detalji boste, da še veseno lahko počakamo, saj je naše gledališče doseglo prav lepe uspehe na tem odru in s tem očrskimi napravami. Ne pravljimo vam vas spomniti, da marsikateremu gledalcu ni bilo všeč, ko je od časa do časa pogledala na obeh straneh starih baročnega izrazitost in gibanja, ki so imela v gledališču igralca v dvoranu. Ali ko je bil v polnočnem strahu gozd svetljen kot v najlepšem polnočnem popoldnevu. Toda vse to se da ob dobi igrati igralca zakriti. Bilo pa je nekaj hrušča pri zadnjem »Veslem večeru« Radia Ljubljana na našem odru je grozilna nevarnost, da se vzge električna napeljava in s tem seveda tudi dom, ker napeljava ne vzdržuje 1000 W napetosti.

Ali ste že slišali o odrskem horizontu? To je zadnja stena odra oz. prizorišča, ki pričara na sceno zrak in s katerim odpadke vsaj napravami. Ne pravljimo vam vas spomniti, da marsikateremu gledalcu ni bilo všeč, ko je od časa do časa pogledala na obeh straneh starih baročnega izrazitost in gibanja, ki so imela v gledališču igralca v dvoranu. Ali ko je bil v polnočnem strahu gozd svetljen kot v najlepšem polnočnem popoldnevu. Toda vse to se da ob dobi igrati igralca zakriti. Bilo pa je nekaj hrušča pri zadnjem »Veslem večeru« Radia Ljubljana na našem odru je grozilna nevarnost, da se vzge električna napeljava in s tem seveda tudi dom, ker napeljava ne vzdržuje 1000 W napetosti.

Ali ste že slišali o odrskem horizontu? To je zadnja stena odra oz. prizorišča, ki pričara na sceno zrak in s katerim odpadke vsaj napravami. Ne pravljimo vam vas spomniti, da marsikateremu gledalcu ni bilo všeč, ko je od časa do časa pogledala na obeh straneh starih baročnega izrazitost in gibanja, ki so imela v gledališču igralca v dvoranu. Ali ko je bil v polnočnem strahu gozd svetljen kot v najlepšem polnočnem popoldnevu. Toda vse to se da ob dobi igrati igralca zakriti. Bilo pa je nekaj hrušča pri zadnjem »Veslem večeru« Radia Ljubljana na našem odru je grozilna nevarnost, da se vzge električna napeljava in s tem seveda tudi dom, ker napeljava ne vzdržuje 1000 W napetosti.

Ali ste že slišali o odrskem horizontu? To je zadnja stena odra oz. prizorišča, ki pričara na sceno zrak in s katerim odpadke vsaj napravami. Ne pravljimo vam vas spomniti, da marsikateremu gledalcu ni bilo všeč, ko je od časa do časa pogledala na obeh straneh starih baročnega izrazitost in gibanja, ki so imela v gledališču igralca v dvoranu. Ali ko je bil v polnočnem strahu gozd svetljen kot v najlepšem polnočnem popoldnevu. Toda vse to se da ob dobi igrati igralca zakriti. Bilo pa je nekaj hrušča pri zadnjem »Veslem večeru« Radia Ljubljana na našem odru je grozilna nevarnost, da se vzge električna napeljava in s tem seveda tudi dom, ker napeljava ne vzdržuje 1000 W napetosti.

Ali ste že slišali o odrskem horizontu? To je zadnja stena odra oz. prizorišča, ki pričara na sceno zrak in s katerim odpadke vsaj napravami. Ne pravljimo vam vas spomniti, da marsikateremu gledalcu ni bilo všeč, ko je od časa do časa pogledala na obeh straneh starih baročnega izrazitost in gibanja, ki so imela v gledališču igralca v dvoranu. Ali ko je bil v polnočnem strahu gozd svetljen kot v najlepšem polnočnem popoldnevu. Toda vse to se da ob dobi igrati igralca zakriti. Bilo pa je nekaj hrušča pri zadnjem »Veslem večeru« Radia Ljubljana na našem odru je grozilna nevarnost, da se vzge električna napeljava in s tem seveda tudi dom, ker napeljava ne vzdržuje 1000 W napetosti.

Ali ste že slišali o odrskem horizontu? To je zadnja stena odra oz. prizorišča, ki pričara na scen

Dolenjska lesna industrija

# „NOVOLES“

Novo mesto

s svojimi obrati: žaga  
Straža, Soteska in obrat  
Novo mesto nudi potrošni-  
kom vse vrste rezanega  
lesa, hrastov in bukov par-  
ket ter lesno galanterijo.  
Ob občinskem prazniku  
čestita delovnemu kolektivu  
Novega mesta  
delovni kolektiv!

DELOVNI  
KOLEKTIV

## INDUSTRIJE PERILA

Novo mesto

čestita vsem svojim odjemalcem in dobaviteljem  
ob občinskem prazniku 29. oktobra in priporoča  
svoje izdelke priznane kvalitete!

Trgovsko podjetje

»IZBIRKA«  
V NOVO MESTU

zadovolji Vaše potrebe po  
industrijskem blagu vseh  
vrst in se Vam priporoča za  
nakupe v njenih specializira-  
nih prodajalnah.  
K prazniku 29. oktobra če-  
stita kolektiv podjetja vsem  
občanom!

PEKARIJA  
NOVO MESTO

čestita občanom  
za občinski praznik  
Novega mesta!

ELEKTROTEHNIČNO  
PODJETJE

Novo mesto,

Ragovska cesta, tel. 126  
ELEKTRO MEHANIKA  
ELEKTRO INSTALACIJA  
AVTO ELEKTRIKA

Izvršuje vsa dela v splošno  
zadovoljstvo ter pristržno  
čestita k velikemu prazniku  
Novega mesta.

»KROJAČ«

mesino krojaško podjetje  
NOVO MESTO

čestita k prazniku Novega  
mesta in se svojim stran-  
kam še nadalje priporoča!

K občinskemu prazniku  
čestita svojim strankam

Franc BARBIČ, mizar  
NOVO MESTO, Kardeljeva 12

Cenjenim odjemalcem čestita za občinski praznik  
Novega mesta

TRGOVSKO PODJETJE »USNJE«  
NOVO MESTO, Glavni trg 20

Oglejte si našo trgovino z veliko izbiro vseh vrst  
usnja in vseh čevljarških potrebščin.

TRGOVSKO PODJETJE

## Železnina

NOVO MESTO

Vam nudi v svojih poslovalnicah bogato izbiro gospo-  
dinjskih potrebščin, železninskega blaga vseh vrst, grad-  
beni material, razstrelivo, lovsko municijo, čevljarške  
potrebščine, kolesa, avtomaterial itd.  
Oglejte si naše zaloge!

☆

K 29. OKTOBRU ČESTITA KOLEKTIV VSEM  
PREBIVALCEM NOVEGA MESTA!

Delovni kolektiv

### Vodovodno instalacijske delavnice

v Novem mestu

čestita k prazniku  
Novega mesta!

Zadružna  
hranilnica in  
posojilnica  
z n. i.

Novo mesto, Glavni trg

čestita k občinskemu  
prazniku Novega mesta!

VSA KAMNOSEŠKA IN CEMENTNINARSKA DELA  
VAM V NAJVEČJE ZADOVOLJSTVO OPRAVI!

### KAMNOSEŠTVO NOVO MESTO

ISKRENO ČESTITA K OBČINSKEMU PRAZNIKU!

DELOVNI KOLEKTIV MESTNEGA PODJETJA

## KOVINAR

NOVO MESTO

KLJUČAVNICARSTVO  
KOVAŠTVO  
KLEPARSTVO

čestita k občinskemu prazniku 29. oktobra!  
Izdeluje: konzolna dvigala, vijake za sadne in  
grozdne stiskalnice, balkonske in vrtno ograje, štedilnike  
Popravlja tehnice, izvršuje vsa kovaška dela in vsa dela  
iz stroke stavbnega in galanterijskega kleparstva.

# ROG

### TRGOVSKO PODJETJE - EN GROS

TEKSTIL -- GALANTERIJA -- PREHRANA

Velika izbira - Nizke cene - Se priporoča

»ROG« Novo mesto • Telefon 158 - skladišče 128

VSEM PREBIVALCEM NOVEGA MESTA ISKRENO ČESTITA  
K OBČINSKEMU PRAZNIKU!

## SGP „PIONIR“, Novo mesto

čestita k občinskemu prazniku Novega mesta vsem delovnim ljudem!

☆

Sprejme dva gradbena inženirja, večje število ključavničarjev, mojstra  
ključavničarja, mojstra avtomehnika in elektrovarilca s prakso. —  
Plača po tarifnem pravilniku. Za gradbene inženirje plača in stanovanje  
po dogovoru.

Priznano kvalitetno  
pohištvo vam nudi

MIZARSTVO

Novo mesto

Trdinova 40, p. predal 7,  
telefon 32

K velikemu prazniku  
Novega mesta čestita  
delovni kolektiv podjetja  
vsem svojim strankam  
in prebivalstvu mesta!

MESTNA SLAŠČIČARNA  
Novo mesto, Glavni trg

Vam nudi vedno sveže  
pecivo.

Vsem cenjenim odjemal-  
cem čestita k občinskemu  
prazniku!

DELOVNI KOLEKTIV

### ELEKTRO — Novo mesto

ČESTITA K OBČINSKEMU PRAZNIKU VSEM  
DELOVNIM LJUDEM IN JIM POŠILJA  
BORBENE POZDRAVE!

K OBČINSKEMU  
PRAZNIKU NOVEGA  
MESTA

ISKRENO ČESTITA

### MESTNA HRANILNICA

Novo mesto,  
Trdinova ceste 1

Uprava za ceste LRS — Tehnična sekcija  
Novo mesto

★

pošilja borbene pozdrave vsem delovnim ljudem,  
Novega mesta in jim k občinskemu prazniku  
iskreno čestita!

# Industrija obutve

## Novo mesto

Cesta komandanta Staneta

Telefon 173 — Tekoči račun pri NB 616-T-10

Kdor nosi izdelke naše tovarne se prepriča o njih kvaliteti!  
OB OBČINSKEM PRAZNIKU 29. OKTOBRA ČESTITAMO VSEM  
PREBIVALCEM NOVOMEŠKE OBČINE!



s svojim članstvom čestita k občinskemu prazniku!

Čestitkam za praznik  
Novega mesta 29. oktobra  
se pridružuje tudi

OBRTNA ZADRUGA  
SOBNIH SLIKARJEV  
IN PLESKARJEV  
v Novem mestu

Svoje usluge posredujemo  
cenjenim naročnikom  
po najnižjih cenah!

K PRAZNIKU NOVEGA MESTA  
ČESTITA

### OKRAJNA OBRTNA ZBORNICA

NOVO MESTO

TRGOVSKO PODJETJE »PETROL«  
Novo mesto

ČESTITA K OBČINSKEMU PRAZNIKU VSEM  
PREBIVALCEM NOVEGA MESTA!

☆

Na zalogi imamo vseh vrst naftnih derivatov, s katerimi  
lahko postrežemo odjemalce v vsaki količini.

HOTEL

### »METROPOL«

NOVO MESTO

iskreno čestita vsem

prebivalcem Novega mesta

k občinskemu prazniku

in se tople priporoča!

Gradbeno podjetje

### »GRADBENIK«

Novo mesto

gradl visoke in nizke

gradnje

in se tople priporoča!

★

K občinskemu prazniku  
iskreno čestita!

★

S TOVARIŠEM TITOM NA ČELU NAŠEGA BOJA ZA SOCIALIZEM IN NEODVISNOST DRŽAVE, ČVRSTO  
ZDRUŽENI V SOCIALISTIČNI ZVEZI DELOVNEGA LJUDSTVA JUGOSLAVIJE, BOMO TUDI V BODOČE  
OSTALI ZMAGOVALCI TER BOMO NAPRAVILI SVOJO DRŽAVO SREČNEJŠO, PRISPEVALI PA BOMO TUDI  
SVOJ DELEŽ K MIRU IN NAPREDKU ČLOVEŠTVA

# To in ono iz kočevskega ukraja

Preteklo nedeljo so zadržniki v Karlovcih imeli polletni občni zbor KZ. Področje karlovske zadrage zavzema 23 vasi in naselij. Zadruga šteje 112 članov. Na splošno je delo zadruge slabo, ker se preveč ukvarja s trgovino, namesto da bi skrbelo tudi za napredek kmetijstva. Edini delavni odsek pri zadrugi je živinorejski.

V prihodnje bodo morali zadržniki v njeni člani posvetiti več pozornosti kmetijstvu, ki ima v tem kraju vse pogoje za razvoj. Potrebno je opraviti več osuševalnih del, da se bo stanje izboljšalo. Zadruga se bori s precejšnjimi finančnimi težavami, ker potrebuje precej obratnih sredstev za odkup suhe robe od privatnih proizvajalcev. Da bi v tem pogledu stanje izboljšali, so pri Zadržnikih hranilnici v Ribnici zaprosili za posojilo.

V ponedeljek 17. oktobra okrog 2. ure je neznan storilec ukradel J. D. iz Kočevja novo moško kolo izpred kavarne »Jelka«. Ni pa ukradel kolesa zato, ker bi ga potreboval, pač pa ga je odpeljal do Stare cerkve in ga položil na železniško progo, kjer ga je prvi jutranji vlak povozil in popolnoma uničil. Nekdo je to storil prav gotovo iz osebnega sovraštva.

Prejšnji teden je bil v Velikih Laščah gejem rodovniške živine. Kmetovalci so prignali 50 krav in 27 telic. Kupce ni bilo veliko, cene pa primerne. Vsa živina je bila prodana in so jo kupile zadrage iz Makedonije, Ivancovka in Vel. Laše. Je prodala kravo s težilkom za 138.000 din. Cena telice je bila nad 80.000 din.

# Začimlja po Drenikove mame

V prelepem jesenskem popoldnevu se je v nedeljo 23. oktobra razvil izpred hiše žalosti v Bršljinu pogreb Terenzijske partizanske matere. Njo in znano Čefidolovo gostilno v Bršljinu so poznali ljudje daleč naokrog, prav tako pa njene otroke: sina Ljuzeta, majorja Ljudske milice, Milana, rez. kapetana in hčerke Izredno veliko ljudi ji je izkazalo zadnji čast na žalostni poslednji poti na prečeno pokopališče. Pevci KD Dušan Jereb so ji zapeli pred hišo v Bršljinu in na pokopališču, godba Ljudske milice iz Ljubljane pa je igrala žalostinke na zadnji poti.

Naj ji bo lahka svobodna domača zemlja!

Z. D.

# Drbe žalujke šepetajo...

Spet je pred nami — 1. november — Dan mrtvih. Skoro sleherni od nas ima na pokopališču dragega pokojnika, ki je živel med nami in delil z nami lepe in težke ure. Sedaj ga pokriva travnata ruša in vrbe žalujke v poznem jesenskem vetru šepetajo skrivnostno pesem o smrti.

Spominjam se krvavih dni — leta 1942, ko je italijanski okupator moril, požgal in ropal slovenske vasice. Sovražna vojska je v znani roski ofenzivi kot trop besnih volkov navadila na svobodno vas. Ko je sovražni val odhrumel naprej, me je nevidna sila vlekla na kraj, kjer je sovražnik malo prej na svojem pohodu

divje streljal. Nedaleč od nas, v osamljeni dolini na krompirjevi nivi, sem zagledal dvoje trupel. Približal sem se in kljub iznakaženosti oba spoznal. Bila sta dva mlada janta iz sosednjih Raven in Notranjske. Italijani so ju imeli za tarče, čeli rafali so ju prešestali telesi. Ob mučeniških truplih pa so jima nastavili kruh in slanino, katera se je držala kri. Kako velika je bila laška nesramnost, do so ju hoteli sramotiti še v smrti. Zakaj so ju ubili? Samo zato ker sta bila Slovenca, zvesta svojemu narodu do zadnjega.

Ob Dnevu mrtvih naj bo naša skrb še posebno posvečena grobovom padlih junakov. V cvetu let so darovali življenja, da živimo mi v svobodi. Naj ne bo grobe padlega borca, ki ne bi bil za ta dan primerno okrašen. Pozabiti tudi ne smemo na grobove v samotnih hostah ali kjer koli so že. Vsaj sedaj jim skromno okrasimo grobove, v spomin junakom in žrtvam, ki počivajo v njih.

Kakor v privedu vidim veliko množico na pokopališču. Črne obleke in črne rute, pod njimi blede obraze, iz oči tečejo soze. Svečke na grobovih do-

# Ponujal je blago, ki ga ni imel

K. A. iz Poljan pri Dol. Toplicah je zadnje čase izvršil več kaznivih dejanj, zaradi katerih je bil predan javnemu toilstvu. Hodil je k ljudem in jim ponujal razno blago in prodajo, od strank pa pri tem zahteval oro. Na ta način je izvalil od 13 strank nekaj čez 12.000 din. Poleg tega je tudi vplnil k J. K. v Meniški vasi.

# Vlomili so v zidnico

Hudorovec Boris, Hudorovec Marjan in Brajdič Milan, začasno naseljeni v Leskovcu, so pred kratkim vlomili v zidnico Z. M. iz Podbočja. Odneli so raznih predmetov v vrednosti približno 14.000 din. Z 20. oktobra so bili aretirani in oddani v zapore.

# V Kostanjevici so praznovali

20. in 21. oktobra so v Kostanjevici na Krki tretji praznovali občinski praznik. Centrov literarno-glasbeni večer je bil uvod v slavje. V polni dvorani zadržniške doma so brali svoja dela pesnik Severin Šah iz Novega mesta, pisatelj Jože Dular iz Metlike ter Lado Smrekar in Franci Kuhar iz Kostanjevice; vsi so želili za nastop živahen aplavz dovoljnih poslušalcev. Glasbeni spored uspešnega večera pa so pripravili solistka Marjanca Kalanova in pianist Stane Fink iz Novega mesta ter violinista Jože Jankovič stariji in mlajši iz Kostanjevice. — V četrtek zvečer so na travniku kopališča začeli tudi kres.

V zasavju in zelenju je Kostanjevica pozdravila petek 21. oktobra, žalosten spomin na streljanje talcev v letu 1944. Pred okrašenim zadržnim domom in spomenikom Talca so se zbrali soprodniki ustreženih talcev — Kostanjevanov, prebivalci mesta, gostje iz Podbočja in vsa šolska mladina. Slovesnost je začel Miha Burja, ki je pozdravil zbrane in v kratkem pregledu opisal delo Kostanjevica za svobodo. Za njim je čestitil zbranim občanom k prazniku predsednik OLO Novo mesto Franc Pirkočič — Cort. Poudaril je med drugim, da bo združena občina Kostanjevica — Podbočje sposobnejša za nadaljnji

# Nov odbor Zveze borcev v Sodražici

V Sodražici je bila 18. oktobra občinska konferenca ZB NOV. Na konferenci so izvolili novi 15 članski občinski odbor ZB. Predsednik je spet tov. Slavko Kovarčič, podpredsednik tov. Stane Vesel, tajnik pa Ivan Lavrič. Na konferenci so izvolili tudi pet delegatov za okrajno konferenco ZB NOV, ki bo decembra v Kočevju. Na področju sodraške občine

# Gospodinjstvo zimsko izobraževalno delo

Da bo zimsko izobraževalno delo v našem okraju res uspešno potekalo, je Okrajni gospodinjstveni center v Novem mestu sporazumno s Tajništvom za prosveto razdelil okraj na več področij. Za vsako teh področij odgovarja strokovna gospodinjstvena učiteljica, nastavljena v središču okoliha na nižji gimnaziji, ki bo skupaj z organizacijami LP, RK, ZZ organizirala gospodinjstve tečaj, vodila gospodinjstvi pouk v kmet. gosp. šolah, kjer so, in podobno. Ker smo v največjih pripravah za zimsko tečaj in predavanja in ker sestavljamo poročane za njih vzdrževanje, objavljamo imena omenjenih središč in tovarišč, ki jim je to delo poverjeno.

1) Za Novo mesto in okolico, preko Straže, Toplic do Vrhnih Or.

# Gospodinjstvo zimsko izobraževalno delo

2) Za Sentupert, Mirnško in Mokeronško Bolino tov. Gizela Sporar, niž. gimnazija Sentupert.

3) Za Sentjernej, Škocjan, Brumce in Šmarjeto v okolico tov. Anica Somrak, Sentjernej.

4) Za Zuzemberk in Suho krajino tov. Antonija Balstovič, niž. gimn. Zuzemberk.

5) Za področje Bele krajine bo vodila gospod. izobraž. delo Alojzija Podlessek, niž. gimnazija Crnomelj.

6) Za Kostanjevico in vsokoličico tov. Rajka Počkar, Kostanjevica.

7) Trebnje, Vel. Loka in okolica spadajo pod Malo Loko.

Okrajni gospodinjstveni center

# V Sisku bodo pridobivali jod

Sredi novembra bodo v Sisku začeli pridobivati elementarni jod. V začetku bo nova tovarna pridobila na leto 2.200 kg joda, ki bo namenjen naši farmacevtski in kemični industriji.

# 1200 ton aluminija na mesec

Proizvodnja aluminija v naši državi se je dvignila zadnje mesece že na 1200 ton mesečno, kar pomeni 8-krat več kakor pred vojno. Na tako velik poost vpliva predvsem proizvodnja v tovarni aluminija in glinice v Kidričevem.

# Začele so se II. študentske športne igre doolenjskih klubov

V STRELJANCI PRVI STICANI, NOVOMEŠANI DRUGI

Pretekli teden so se pričele letošnje druge študentske športne igre. Ker so študenti po večini že v Ljubljani, so bile tekme tam. Prva srečanja so bila prejšnji četrtek in petek, ko so se pomerili strelci na Taboru v Ljubljani. Vask od štirih klubov je sestavil šestčlansko ekipo, od katere se je pet najboljših štelo za ekipni plasman. Ze prvi dan se je videlo, da bodo uspešni zlasti člani Jurčičevega akademskega kluba iz Stične (ZAK) in novomeškega kluba (KLV). Po zaslugi najboljših posameznikov, predvsem zmagovalca Janeza Bulca, so zmagali Stičani in si priborili šest točk pred Novomeščani. Od Novomeščanov je bil najboljši Azmič, ki je zaostal za zmagovalcem Bulcem samo za štiri kroge. Tretji je bil Rencin iz Ribnice. V ekipnem plasmanu so bili prvi Stičani, drugi Novomeščani, tretji Ribničani in četrti Belokranjeci. Tehnični rezultati so: Jurčičev Akademski klub Stična 554 krogov, Klub od visokolotcev Novo mesto 541 krogov, Ribniški Akademski klub Ribnica 528 krogov in Klub Belokranjskih študentov Crnomelj 477 krogov. V točkah za ekipno prvenstvo in hkrati za prehodni pokal Zveze študentov Jusovslavije ima tako JAK 20 točk, KLV 14 točk, RAK 3 točk in KVS 5 točk.

V sredo, 26. 10., bo na igrališču Olimpije v Ljubljani odbojarski turnir, istega dne ob 20. uri pa tudi turnir v namiznem tenisu. V četrtek se bodo pomerili na Odredovem stadionu najboljši atleti, v Šahovskem domu pa šahisti.

F. M.

# ŠPORT IN TELESNA VZGOJA

## O tenisu in namiznem tenisu v Novem mestu

Marsikdo se še spominja, da je bil pred vojno teniški šport v Novem mestu precej razgiban in da je bilo v mestu imenovanih nekaj dobrih teniških mušketirjev. Po vojni je teniška populacija propadla. Na njegova igrališča se je vesela odbojka, kjer je bila še do nedavnega, ko so presela v last rokometarjev. Končno je le začelo zanimanje za tenis rasti. Študijsko se je celo o teniškem klubu v okviru SD Elan, toda ostalo je le pri šuljanju in nič več. Res pa je bilo sklenjeno, da se igrališča vrnejo tenisu. Marsikoga, ki pozna ta šport ali pa se je moglo v njem celo sam izživljati, je razveselila novica, da bodo zgrajena nova igrališča. Rokometarji bodo kmalu na svojem, preseneča pa poljeva hitrost pri izgradnji teniških igrališč. Zato bi bilo dobro, da teniški klub čimprej ustanove, ker bo lahko pomagal k uresničitvi osebnih načrtov.

Ce že govorimo o tenisu, ne smemo pozabiti, da tudi v povojnih letih ni spal. Med mladino je bilo zanj veliko zanimanja. V večdnevni je bilo spreminjenih v zadržniški teniški klub, ali pa bi se splošno splošno vključili v teniški klub, ki bi združeval pristaje občih sosednjih športnih panog.

Opa predložit sta sprejemljiva, obstoječe stanje pa je tako, da kljub po nujni rešitvi. Rešitev tega problema bo pomnilna novo pridobitev za športno življenje Novmega mesta, ki je sedaj omejeno le na nekaj odbojarskih in rokometnih tekem na leto. Enako je tudi s kosarko. Ta bi se tudi razvila, ker ima pogoje, je pa brez organizacije, če ne računamo študentskega kluba in gimnazije, ki pa nista športni organizaciji.

Tolklo v premislek tistim, ki imajo v teh stvareh oduščujočo besedo.

Frane Mikec

# KOŠARKA

PRVENSTVO NIŽIJIH RAZREDOV NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

V nedeljo popoldne smo bili priča lepi igri kosarke, čeprav so igrali le pionirji nižjih razredov novomeške gimnazije. Mladi kosarji so pokazali prav lepo igranje. Zmagali so starejši, in sicer: IV. razred s III. razredom 22:16, IV. razred s II. razredom 32:18 in III. razred s II. razredom 14:8.

F. M.

# Ostra borba v malem rokometu

Končano je drugo kolo coneškega prvenstva v malem rokometu za prvenstvo Dolenjske podveze. Prvi dvobojič nam daje slutiti, da bo ostra borba za naslov prvaka. Partizan Crnomelj je visoko porazil Garnizon Crnomelj, ta pa je



Novomeške odbojkarice — kandidatke za zvezno ligo. Stoje od leve na desno: Fink, Ostanec, tehn. vodja prof. Smerdu, Knaflič, Keglovčič; čepo: Penca, Robar in Vogrincec.

# Po njihovih delih jih hoste spoznali...

Našim ljudem je zagotovljena svoboda vesti in svoboda veroizpovedi, prepovedana pa je zloraba verskih čustev, posebno pa je prepovedano vzbujanje verske nestrpnosti. Teža pa se ne zaveda duhovnik — kaplan Joško Klemenc iz Velikih Lašč, ki je 18. oktobra okrog 16.30 pred Janežičevo »Povčkovco« hlišo na Turjaku zaničeval otroka Franca Purkata iz Turjaka. Vprašal je otroka, čigava sta. Ko sta mu povedala, da sta Purkatova, je Klemenc cinično dejal: »Purkata (to je »Copa«, kot ga ljudje imenujejo) iz časa NOB dobro poznamo. Ko mu je 8-letna Purkatova Nataša povedala ime, je Klemenc dejal: »Nataša je svetnica, ampak ti nisi, tebi bi morali dati ime Nisan, ker nisi krščena.« Ko mu je 6-letni Ac (Franc) povedal za svoje ime, pa je dejal: »Ac je tudi svetnik, ampak ti nisi, tebi bi kvečjemu lahko dal ime Reka.« To je rekeli zaradi tega, ker otroka nista cerkveno krščena in ju je hotel v prisotnosti ljudi zaničevati in primerjati z imeni psov. Zaničeval ju je zato, ker sta otroka občeta, ki je nosilce spomenice »1941« in drugih odlikovanj, ki si jih je pridobil v času narodnoosvobodilne borbe in ker je rezervni oficir in član ZKJ.

Tako početje kaplana Klemenca so prebivalci Turjaka in okolice obsodili in mnogi zahtevali, da se mu odreče gostoljubje v tem kraju. Zaradi tega dejanja je zoper Klemenca uveden postopek.

# Lep razvoj novomeških tabornikov

V nedeljo, 9. oktobra se podali občan enoletnega dela člani Rodu gorjanskih tabornikov v Novem mestu. Dvorana v sindikalnem domu je bila polna mladine, starih in vzgojiteljev, katere je pozdravil dosedajni starosta rodu prof. Jože Gionar. Za uvod je upravnik okrajnega higienškega zavoda dr. Božo Oblak predaval o pomenu zdravega življenja v naravi. Taborniki si z izleti, pohodi, taborjenjem in drugimi oblikami življenja v naravi krepijo odpornost in spoznavajo domovino. — Načelnik rodu prof. Marjan Dobovšek je nato poročal o delu v letu 1953, ki je bilo enako plodno kakor v prejšnjih letih. Število vseh članov in članic je naraslo že na 160. Posebno razveseljuje narasla število najmlajših tabornikov, medvedkov in čebelic, ki so našli v taborniških vrstah najprimernejšo organizacijo za igre, izlete in koristno zabavo. Rod je užival tudi letos naklonjenost OLO in LO MO Novo mesto, zdaj pa bo dobil tudi društveno sobo v obnovljeni stari gimnaziji. Pomagali so mu tudi Rdeči križ. Zveza borcev, OHZ in nekatera podjetja, ki razumejo potrebe mladine.

Letos je bil ustanovljen tudi camping klub, eden prvih v Sloveniji, ki pomaga odraslim ljudem da lahko taborijo. Na

# DOLENJSKI OBVEŠČEVALEC

**KUPIMO dve pisarniški omagi, lahko tudi večji. Uprava Dolenjskega lista, Novo mesto.**

**KUPIMO IN DOBRO PLAČAMO več izvodov 3., 7. in 9. številke Dolenjskega lista od 21. januarja, 18. februarja in 4. marca 1955. Kdor jih ima, ga prosimo, da jih pošlje na naslov: Uredništvo Dolenjskega lista, Novo mesto, p. d. 33.**

**Dežurna zdravniška služba v Novem mestu**  
Od 24. do 31. oktobra ima dežurno zdravniško službo dr. Adolf Špiler.

**Obvestilo**  
Protituberkulozni dispanzer v Novem mestu v dnevi od 31. oktobra do vključno 2. novembra ne bo posloval zaradi selitve v nove prostore (stara gimnazija).

**IZ MATIČNIH URADOV**

**NOVO MESTO**  
Pretekli teden je bilo rojenih 14 deklic in 14 dečkov. — Porodili so se: Irt Janez, cestar iz Novega mesta, in Sterle Albin, delavka iz Zanje vasi pri Novem mestu. Barantun Janez, strojni ključavničar, in Grubiša Mara, uslužbenka iz Bršljina pri Novem mestu.

Umrli so: Brule Ivan, knjigovodja, 27 let, iz Smolenje vasi pri Novem mestu. Kovarčič Jože, delavec, 55 let, iz Naki. Drenik Terenzijska, 70 let, iz Bršljina pri Novem mestu. Zalašek Franc, kmetovalec, 54 let, iz Zuzemberka.

**IZ NOVOMEŠKE PORODNIŠNICE**  
Pretekli teden so rodile: Kranje Slavka iz Borova pri Kočevski Reki — dečka, Kuzna Pavla iz Bellega vrha pri Crnomlju — dečka, Salehar Jožefa s Pristave pri Trebnju — dečka, Mokratar Draga iz Cegelnice pri Novem mestu — dečka, Blažič Ana iz Šmarjeških Toplic pri Novem mestu — deklico, Klemenčič Ana iz Sel pri Metliki — deklico, Murkelj Ana iz Malenške pri Mirni — deklico, Pribančič Marija iz Obče pri Straži — dečka, Malarič Marija iz Vidolje pri Crnomlju — deklico.

**MALI OGLASI**  
PRODAM dve hrastove kadi od 300 do 500 litrov. Naslov pri upravi lista.

FOX daje cvetjem blešk in jih konzervira

Tehtna knjiga o dolenskem človeku

Ob izidu Trdinove knjige »ROZE IN TRNJE«

Trdinovi spisi iz prvga desetletja njegovega dolenskega življenja... so samo odlomek iz njegovega velikega pisateljskega zasluga...

5 temi besedami zaključuje urednik svoj kratki, a doganljivo napisani uvod v knjigo »Roze in trnje«, s katero je Okrajni odbor Ljudske prosvete v Novem mestu počastil spomin pisatelja Trdine ob 125. obletnici njegovega rojstva in 50-letnici smrti.

bile poleg sočustvovanja z ljudstvom, ki je bilo v preteklosti najbolj zatirano, glavni vzrok, da je posvetil pisatelj Dolenjski velik del svojega časa in leposlovnega dela.

Nekaj čudovitega je v tem, s kakšno lahkoto je ustvarjal Trdinova. »Strašna je nesreča nezakonikih mater, da bi kamen jokal, kakor pravimo Slovenci, da je Bogu plakati, kakor govore naši bratje, primoraki Hrvatji.« Tako pričinja Popotnjicu. In že mu neprisiljeno teče beseda o žalostni usodi deklet, ki jih

Bršljina, Prečne, Cegelnice, Kala, Straže, Čoče vasei, Mirne peči, Daljnega vrha, Hmeljčica, okolice Trebnjega — vendar moramo priznati, da v marsičem veljajo tudi še za naš čas. Če jih prebramo, nam postane Dolenjec razumljivejši. Zdi se mi celo, da ne bom rekel preveč, če trdim tole: tudi bodoči zgodovinar, ki bo ugotavljal vzroke in oblike našega osvobodilnega boja, bo imel lažje delo, če bo poprej natanko prebral Trdinovo pisanje o Dolenjcih. Vsekakor je to pisatelju v čast.

Toda napačno bi bilo misliti, da govori Trdina samo o neprostem človeku. Poglejmo, kakor sodi o taktični inteligenci: »Kak zglede pa dajemo mi omikanci svojemu narodu? Skoz vse višje stape brez razločka, brljejo mrtve sape brezmerne sebičnosti, zavisti, zlobe, škodljivosti, oboječnosti, naziv pazljivosti, odurne himavščine.«

In še primer, kako ostro kaže, kadar je treba, tudi napake ljudstva: »Če razlaš kdo Dolenjca, je strašno hud, za dobro ime se pretepa in tožuje, sam pa dela s tujim poštenjem grje kakor svinja z mehoma.«

Ker je, kakor smo že ugotovili, Roze in trnje v celoti posvečeno Dolenjcem, je kar škoda, da urednik ni pritegnil v knjigo tudi že objavljeno Omiko (ZS IX), ki bi vsebinsko prav lepo sedela sem.

O opazkih na koncu knjige mišlim, da bi se dalo posvetiti tudi še to ali ono, nekaj stvari pa je treba popraviti.

Nadričan prečeska Šupnje (str. 139) je cesar Jakob II. vendar to ni bil sin Jakoba iz Podgora, marveč njegov brat. Ta Janez je bil rojen 1601 in je sta-

noval v Češki vasi, odkoder sploh izvira Okleščevov rod. Od doma je v resnici imel eno uro doma do vinogradi v Novi gorici, kakor je zapisal Trdina v noteh (59), ob čemu ko je bilo pisano Roze in trnje, pa je imel 70 let. Trdin v podatek se torej ujema s Trdinovim. Sin podgorščake Jakoba je bil sicer tudi Janez, vendar je šel v tistem času okoli 30 let — Soter pred Virkovo kremo (str. 230) ni bil iz ved. ampak prava uta, namenjena tudi ostalim gostom, ne le pisatelju. Starši ljudje jo še pomnijo. — Opomba o Marentovih (str. 18) je menda odveč, besedilo govori le o Matetovih. — Pravo ime omerkarja ni Poleskin, marveč Paleskin (str. 83).

Roze in trnje je izšlo kot tretja publikacija Knjižnice Janeza Trdine, čeprav nosi št. 1. Oprema (arh. M. Mušič) je lepa, oblika knjige prikupna. Ilustracije (akad. slikar V. Lamut) so bile narejene v naglici, ker je bila knjiga že prej stavljenja; škoda, da so tudi nekoliko nerodno postavljene v besedilo (str. 12—13, 136—137). V kolofonu pogrešim ime urednika zbirke S. Šalija in področnik o sliki na ovitku; gre namreč za fotografijo, ki jo je napravil G. Dolenc. V knjigi sami pa je skica, ki jo je na vizitko v naglici napravil Vavpotič kar v gostilni pri Tučku. Pisatelj je šele v zadnjem hipu opazil, da ga riše, zato je razen vstajal in z besedami »Ti hudič, tie odšel domov.«

Prav bi seveda bilo, ko bi Trdinova najnovejša knjiga prišla v roke dolenskem človeku, ker je prav njemu v prvi vrsti namenjena. Razmeroma velika cena vzbujajo misel, da se to ne bo zgodilo. To pa spada kajpada že v problematiko cen slovenskih knjig nasploš.

K. Bačar

O vodnjaku na novomeškem trgu

Na občinski praznik 29. oktobra bo Novo mesto na svojem Glavnem trgu ponovno postavilo vodnjak in ga obeneb z obnovljenim trgov posvetilo 10. obletnici naše osvoboditve. Ob tej priložnosti bo odveč, če se vsaj z nekaj stavki spomnimo, kako je bilo z vodnjakom na trgu v preteklosti.

Iz arhivskih virov vemo, da Novo mesto dolga stoletja po svoji ustanovitvi ni imelo javnih vodnjakov in so se meščani oskrbovali z vodo samo iz Krke. Tu in tam je kakor večje poslopje (samostan, prostija itd.) imelo svojo kapnico, ki pa splošno ni bila na razpolago meščanom. To pomanjkanje vode, ki bi bila takoj pri roki, je bilo posebej občutno ob izbruhih požarov, ki so mesto pogosto uničevali. Zaradi so prosti koncu 18. stoletja začeli misliti na izgradnjo nekaterih vodnjakov, ki so dobivali deževnico iz sosednjih streh, gorenji obodi vodnjakov so bili izdelani iz kamena. Od tedaj nam je v zasebni lasti do danes ohranjen vsaj en primerek. Eden teh kamenitih vodnjakov je stal med kapnjevsko cerkvijo in prošnjjo, drugi pred nekdanjim kapucinskim samostanom (sedanjo pošto) in tretji na gorenjem delu Glavnega trga.

V sredini preteklega stoletja so Novomeščani začeli misliti na to, da mesto vsaj na ta način preskrbe s tekočo vodo, da s takrat modernimi tehničnimi napravami speljejo vodo iz Krke na Glavni trg. Odstranili so kameniti vodnjak in v Auerspergovih fužinah na Dvoru naročili potrebne stroje za poganjanje vode iz Krke po (pravtako naročenih) železnih ceveh v vodnjak na trgu. Fužine na Dvoru so dobavile tudi litože-

lezni vodnjak z nastavkom ter s kamenitimi stopnicami, na katerih je vodnjak stal. Za vgljed postavil vodnjaka in vodne napeljavil jim je služil vodnjak z napeljavlo v Zuzemburku, ki stoji in deluje še danes. Vsa dela na vodnjaku od prvga oglada v Zuzemburku in naročila na Dvoru, ki sta ga 20. januarja 1861 opravila občinska odbornika Anton Rohman in Johan Pollack, pa do zaključka del, ki so bila izvršena 31. oktobra 1861, so z vseni prevozi in materiali, postavitvijo črpalke pri mestnem mišnu ob Krki, položitvijo cevododa na trg, postavitvijo stopnišča in montažo litoželeznega vodnjaka samega vodnjaka, mestno blagajno 674 goldinarjev in 53 krajcarjev. Še iste-ga leta pa je bilo treba že izvršiti neka popravila, kar je veljalo novih 40 goldinarjev.

Razumljivo, da so novi vodnjak začeli meščani uporabljati ne samo za preskrbo z vodo, ki so jo potrebovali v gospodinjstvu, ampak so kar ob vsakem dnevnem času z vozovi odvažali tudi vodo za napajanje živine in podobno. Prav tako so meščani začeli kar ob vodnjaku pomivati sode in kadi ter prati svoje vozove. Zato je občinski odbor maja 1867 pranje posod in vozov na trgu sploh prepovedal, odvažanje vode za potrebe gospodarstva omeji na določene ure, prepovedal

pa razvažanje ob poznih jutranjih in poznih večernih urah.

Vodnjak je služil meščanom vse do začitka tega stoletja, ko je bil zgrajen mestni vodovod. Maja 1903 so litoželezni vodnjak odstranili in ga za ceno menda 30 goldinarjev prodali takratnemu novomeškemu gimnazijskemu profesorju Casparju Pammerju, ki ga je poklonil svojemu rojstnemu kraju trgu Traborg na Gorenjem Avstrijskem.

Novi vodnjak, ki ga postavlja Novo mesto v počastitev 10. obletnice osvoboditve, in njegovo rodno delovanje je omogočeno seveda predvsem z dogotovitvijo velikega komunalnega dela — izvršenega v lanskem letu in dogotovljena za lanski občinski praznik — obnovitvijo in povečanjem mestnega vodovoda. Vodnjak sam, ki pomeni obnem tudi estetsko dopolnitev obnovljenega trga, pa je postavljen s prispevki novomeških in nekaterih dolenskih podjetij, ki so s svojimi oglaš omočila tudi izdajo spomeniškega zbornika Novega mesta, ki bo v doglednem času izšel.

Vodnjak, ki bo začel delovati na občinski praznik, bo do kraja dovršen in prihodnji pomlad, ko bo izgotovljen kameniti zaključek, katerega klesje iz kamena znani akademski kipar Zdenko Kalin in ki bo predstavljal približno meter visoki kip genija Znagca.



Senec in senca na Glavnem trgu.

Novomeški

»Ja, France, kaj ti je vendar padlo v glavo, da si si hotel obžgati kolena?«

»Hm, kaj! Veš, po navadi hodim v »podnji« kimo, pa imajo tako tesne vrste med stoli, da ne morem noter, ne da bi si odrgnil kolena.«

Bilo je na Gor. Kamenjah, ko so odkrivali spominsko ploščo podlim partizanom. Bivši predsednik SKUD Dušan Jereb, priljubljeni Avgust Jazbinšek, je prišel na slovesnost s peveci moškega zbora društva, moral pa je pomagati pri napovedovanju sporeta tudi domačemu predsedniku pripravljalnega odbora.

NE MORE

V družbi ponudi nekdo steklenico najboljšega vina tistemu, ki prispeže, da v življenju ni poljubil druge žene kot svojo. Vsi molčijo.

»Pepe, zakaj se pa ne javiš? pravi nek žena možu.«

»Ne morem, Kuničanda — saj veš, da pijem samo pivo...«

»Ti, kaj pride zdaj? Je počepetal domačin Jazbinšku. — Peveci zapojejo pesem Žrtvam! mu je odvrnil Iko. Domačin pa na glas ljudem: »Zdaj vam bodo pevске žrtve zapele pesem o žrtvah...« Peveci in ljudje pa v smeh, čeprav je Tone Markelj pesem že intoniral.

DOLENJSKI LIST

v vsako hišo!

ZANESLJIVA PŘIČA

»Vi torej trdite, da se je zgodilo prav tako, kakor trdi sam obtoženec. Kako pa to veste?«

»Kako neki? Saj mi je sam povedal.«

TEŽAVE LJUBLJANČANOV OB POZNI URI

»Tak standard pa pasja figa — še za v bar moram čakati v stitje!

Birajte sadje in ga hranite za zimo!

Hvala za bratski sprejem!

V počastitev desete obletnice naše osvoboditve sta sklenila OOLP Novo mesto in Studjska knjižnica Mirana Jarca, da podarita kompletno knjižnico z omazo vred kakšni zavesti vasi na Primorskem. Da se je ta sklep lahko izvršil, gre zahvaliti tudi Gozdomu gospostvu v Novem mestu, ki je darovalo les za dvedoletno knjižnico za 1900 knjig; polico je izdelal kolektiv Mestnega mizarstva v Novem mestu. — Pri zbiranju knjig je sodeloval tudi IV. teren SZDL v Novem mestu ter nekateri delovni kolektivi. Denarne prispevke za nakup knjig smo dobili od raznih sindikatov in zbornic (n. pr. zdravstveni delavci, pisarji, sodišča itd.). Najbogatejši dar — več kot 100 izbranih knjig — je darovala Mladinska knjižnica iz Ljubljane, njenemu zgledu so sledili še Slovenski knjižni zavodi, Državna založba Slovenije in Náš list. Iz zbiranih knjig smo jih odbrali 518 in kolektiv Studjske knjižnice Mirana Jarca jih je inventariziral, katalogiziral in opremil s kartoteko tako, da je bila zbirka popolnoma urejena. Zbor knjig je bil po načetu, da mora knjižnica služiti prav vsem in zato so v knjižnici poleg klasične zbirke malečke tudi pravilnice in pri-povedke, mladinski spisi, povesti in romani ter kemistične, zgodovinske in druge manjševne

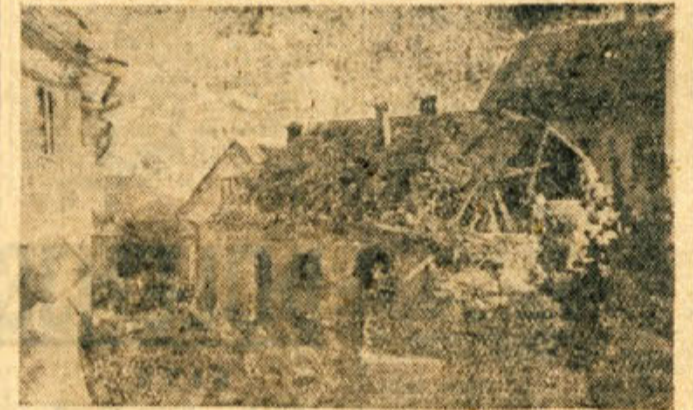
knjige. Kolektiv vrbovanskega podjetja Gorjanci je omogočil, da se je svečane izročitve udeležili tudi celokupni pevski zbor KD Dušan Jereb, ki je s svojim nastopom presenetil domačine. Po zaslugi Okrajnega odbora Ljudske prosvete v Koprju smo se odločili, da bomo knjižnico darovali vasi Raven v Koprski. Vas Raven je bila vedno zavedna slovenska vas. Napisal na pokopatišču so zelo stari in vsi slovenski, a v času italije so prebivalci raiši pisali nagrobniške v latinščini ko v zasvojenosti vsiljeni italijanski. Med NOB je vsa sodelovala v borbi proti fašizmu in tudi precej domačinov je bilo v borbi. Tudi tisti so padli in zavedni domačini so jim postavili lep spomenik. Z odkritjem spomenika so počakali na dan, ko smo jim pripejali knjižnice. V soboto 1. oktobra smo se od-pejali s peveci v vas Raven in prišli tja 2. oktobra ob 12. uri. Zbrana vas nas je čakala in ko je privpelj avtoBUS, so njs pozdravili s cvetjem in z zastavami. Ob iz-stopu nas je presenetila domaća godba. Po pozdravi so se razvili sprevod k spomeniku žrtvam; tam je načelnik Sveča za prosveto Slavko Kastelic v govoru poudaril pomen borbe in svobode, a zbor Dušan Jereb je zapei primerne pesmi.

Močtem je bila postavljenja knjižnica v zadržani dvorani. Novomeščane je pozdravil domačin, odgovoril pa mu je upravnik SK Bogo Komel z govorom, v katerem je omenil, da prihaja gostje iz Dolenjske, iz Gošče, ki je dala Trubarja, Lovština, Stritarja, Jurčiča in Zupančiča in v kateri sta živela Trdina in Kette, v de-želo ob morju, ki se je morala za svoji nacionalni obstoj vedno bo-jevat in je zašuga dolenskih lju-di, da se je slovenski jezik ohranil v ogroženih krajih; ravno za to jim podarjajo slovensko knjižo. Končan je z besedami: »Danes smo si Dolenjec in Istranji podali roket-ter izročili inventarno knjižo in kajne knjižnice predstavljamo domačinov in obnem še Lanutovo sliko Novega mesta, ki naj bo su-nanalni simbol srečanja Dolenjec in Istranov. Tovariši Gojkovič se je v imenu vasovčanov zahvalil:

»Tako toplo nam je v strel, ker ste nam prinesli slovensko knjižo. Ta knjiža bo pomagala dvigniti in širiti našo kulturno in narodno za-vest. Kaj naj rečem v zahvalo za tak dar, iskrena, prav iskrena hvala.«

Svečano izročitve smo hoteli opraviti na najlepši način. O v-mišli, da bomo poselek knjižo v kraje, kjer je bila slovensčina izrujena iz javnega življenja, smo sklenili, naj bo to združeno tudi s slovensko pesmijo, ki naj jo v odraslene kraje poselek javni list in priznanje okrajnega vodje. Imel je koncert v Koprju, Ravnu in Postojni. V Koprju je bil sprejem izredno prijeten. Pozdravil nas je predstavnik Koprja z govorom, zahvalil pa se mu je pred-sednik okrajnega odbora Valentin Berce z izbranimi in lepimi besedami. Z nepozabnimi besedami so pozdravili pevске slovenski di-jaki iz Koprja in zboru podarili skvalec Koprja s posvečeno zboru KD Dušan Jereb. — Ob zaključku koncerta je pozdravil Novomeščane odposlanec vas Raven ki podaril znano spacialno olje Kraska vasei.

Tako lepih doživeti, kot smo jih doživeli v Ravnu, ni mogote pozabiti in zato bosta OOLP in Studjska knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu podarila še zbirk-ko 30 knjig neki vasi na Vipav-skem, tretjo zbirko pa kakaj vasi na Dolenjskem. B. K.



Arkova ulica v Novem mestu po bombnem napadu oktobra 1943. Pod ruševinami so našli smrti številni meščani.

VLADIMIR LAMUT: Mlin pod Daljnim vrhom (1955, tuš).

In slabimi lastnostmi, kakor jih je pisatelj več let odkrival v vsakdanjem življenju, v krčmah, na semnjih, božjih potih, cerkvenih shodih in ob drugih priložnostih ter si jih sprosti do najznačajnejše podrobnosti beleži v zapise knjižice, da jih kasneje porabi za dokončno, žal nikoli izvršeno delo: oris značaja dolenskega človeka.

Na si strokovnjaki ubijajo glavo s tem, ali so pričujoči spisi res etnografske slike (Lam-gar) ali povesti ali zgolj kraj-njanje in modrovanje! Nesporno je namreč eno: Trdina je z njimi napisal nenavadno zanimivo delo, v katerem je na mojstrsko preprost način in z nenavadnim čarom strani v skladno podobo svoja dolgoletna opažanja in razmišljanja o dolenskih lju-deh, ki so »skrivnostni in zvi-jačni, kakor je skrivnostna zemlja, na kateri živijo«, kakor je napisal neke drugje. Prav te posebnosti dolenskega značaja, ki jih je Trdina, ker je bil sam Gorenjec, toliko bolj občutil, so

ljudje kruto sramote samo zato, ker so pač spotele, preden so bile deležne »božjega« blagost-va. Kako naravno se razpletajo pisateljevi pogovori z bi-strimi mlečnozobimi pastirji v Zabajku o prvih kačah in človeških skačah! S kakšno spretnostjo so vitkane vanje pisate-ljeve misli o ljubezni do retni-ce, ki se tako skrivno širi v mlajšem zaročnu (str. 68), o dru-pu dolenskega človeka za pri-povedovanjja, zaradi »katerega mora očito prejšnja Gorenjca, ki mu je »slog grdo graspat, da človek, vajen logice in odbar-žen z dobrim okusom, ne bi mo-gel brati njegovih pripovedek, če bi bile zapisane natanko tako, kakor jih on stiači!«

Nedvomno pomeni vrhunec knjige najdaljša povest: Roze in trnje. To je dejansko globokouna Studija o dolenski vzgoji, o otroški nečimrnosti, o dolenskem ponosu, bistrosti, maščevalnosti, o pisju itd. Pri-meri, ki jih Trdina navaja v podkrepitve izvajani, so podani v klasičnem odrezavem dolen-jem slogu, ki ga je pisatelj os-mel naravnost iz ljudskih ust, ali navedem samo enega:

»Neki župnik je slovel za vekega skopuha. Na izpiti (pri urkvenem nauku) vpraša de-dico sedem glavnih grehov. odgovarjati začne: 'Prvi je na-h, drugi, če ga hočejo vedeti ospod fajmošter, je pa lakom-ost, ali tudi za njih, ne le za as druge.«

Res je, da so pisateljeve ugo-ovitve veljavne predvsem za tisti čas, v katerem so bile nali-san-e in da slone na opažava-nju le enega dela Dolenjec — pričujoči knjižni prebivalcev



Vladimir Lamut

Iz težkih dni Novega mesta

Kako so živeli Novomeščani za bunkerji in žičnimi ovirami Jeseni in pozimi leta 1943, ko so v neposredni bližini mesta čisto divjalji trdi boji med partizani in okupatorji?... V naslednjih vrstah bi rad vsaj nekoliko obudil spomin na čas, ki ga je Novo mesto preživljalo po razsuti in begu italijanske vojske.

Po predhodnih pogajanjih partizanskih odposlancev septembra 1943 v sredi italijanskih okupa-torjev, na sedežu divizije »Ison-zo« na okrajnem sodišču v No-vem mestu, so v četrtek 9. sep-tembra 1943, italijanske čete po večini razorožene zapuščale Novo mesto. Z njimi je odšlo tudi ne-kaj civilistov, ki se niso počutili varne v Novem mestu brez ita-lijanskih »zaveznikov«, ter nekaj novomeških lahkotičev. Zvečer te-ga dne pa so že pričakali v mesto prvi partizani. Odred ka-koli 40 mladih fantov in deklet se je ustavil pred takratnim o-krajnim glavarstvom. Pozno v noč so prepevali na vrhu sloven-ske pesmi. Zelo veliko ljudi je prišlo gledat partizane in nekate-ri so jih obdarili tudi s cigareta-mi in drugimi okrepčili. Na vpraš-kanje od kod so, so odgovarjali, da so Stajerci (bili so to borci Slančeve brigade).

Naslednji dan 10. septembra so prišli v mesto številni partizan-ski oddelki, ki so takoj zasedli vse usake in bunkerje ter prevze-li vojniško in civilno oblast, kar je bilo razglašeno s plakati. Par-tizanci so tvoj tuji izdali razgla-sias, s katerimi je bila zaimčena

to preprečilo bombardiranje na Nemcih 14. septembra 1943. Partizanska prosvetna oblast je takoj pokrvela tista za šolo, kar pouka že dalj časa ni bilo. Za direktorja gimnazije je bil imeno-van prof. Mrhar. Vpisovali se ni-šo le novomeški otroci, marveč tudi iz Mirne peči, Trebnjega in bližnje mestne okolice ter celo iz Bele krajine. Delo šole pa so na-dalnji dogodki preprečili.

14. septembra leta 1943 je bil izredno lep dan. Jesensko sonce je toplo grelo, na jasmnem nebu ni bilo nih oblaka. Ob 12.30 pa se je na nebesni jasnini nenadoma pokazalo šest crnih pik. Blizje se so mestu pekoči Trške gore in že je zahrumelo nad mestom šest nemških brk. Vsele so se bombe in usekali prvi rafali. ... Vse me-stvo je bilo nenkrat zavito v dim in ogenj. V dobi čert ure je bil del mesta v razvalinah. Na re-dele: Ljubljanska cesta, Arkova ulica, Kastelova ulica, Kararini-ja in Kapucinski trg, delo Flori-anov trg, pred sodišče in pri kapi-člju je padlo nad 30 razbitih bomb. Porušeni ali vsaj delno poškodovanih je bilo 27 hiš, strehe so po vsem mestu kazale re-bera in pobine so bile skoro vse lj-vo na oknih. Bombardiranje je bilo zlasti namenjeno bivši go-ševski žandarmerijski postaji, kjer so bili posebej karabinerji, in kjer so bili sedeži partizan-ski vojaški uradi. Ta hita pa k sre-či ni bila zadeta in so padle

bombe le okrog nje. V poslopju je bilo tedaj, kakor so govorili, okrog 100 partizanov, ki so se tja zatekli. Da je bil nemški na-pad osredotočen prav na to hišo, dovolj govorno pričajo številne ruševine podnih hiš, odnosno ce-lih ulic v bližini.

Med bombardiranjem so novo-meški gasilci hoteli rešiti svoji ga-silski avtomobil iz orodjarne. Na-ložili so poln avto na najvišjega orodja in v trenutku, ko ni bilo videti avtonov, zdrveli s polno brzino proti kostanjevemu nasadu. Tzoda prav ta hip je zaokrožil nad njimi avion, p-kiral in zadal avtomobil v polno, da je zgorel z vsem orodjem. Ubri so bili tudi štiri gasilci: Klendinst, Šulec, Kmer (sin kleparja iz Trebnja) in en italijanski gasilec, ki je ostal v Novem mestu po pobezi italijan-ske vojske (baje je bil to bivši karabinerjski brigadir, Slovencev iz Primorja ali Krava, z itali-janiziranim imenom MARI — mo-gelce Marič ali Marušič). Ob tem napadu je bilo ubitih mnogo lju-di, mnogo so jih našli pod ruš-evinami šele dosti kasneje. Pri tem napadu je bila prizadeta tudi ta-kratna ženska bolnišnica. Takoj po končanem bombnem napadu so pričeli zbirati ljudje v priza-detih mesnih predelih, kjer so krepko pomagali pri reševanju, partizanske patrulje pa so tako- stopnje v akcijo in preprečile mar-sikatro tativno. Saj se je iz me-stne okolice prihajalo precej lju-di, ki so v teh težkih trenutkih mislili samo nase in hoteli krazti. Ranjence so nosili v bolnišnice, kjer pa je vladal velikanski pre-

plah. Nekaj ranjencev so prenesli celo v kapeljsko kriptu. Ta večer je bila kripta podobna mar-viljuhu. V njej je prenočevalo ma-god meščanom. Ležali so na golih tleh, na koob in na borem imet-ju, ki so ga prinesli s seboj. Cez dva dni se je preselila v kriptu ženska bolnišnica. Meščani so se obzirno umaknili, da so prenesli v kriptu težke bolnice, medtem ko so vse lahke bolnice odpustili do-mov. Povsod so stale postelje, na stadi kripte pa je stala navadna miza, ki je služila tudi za ope-racijsko mizo, na kateri je dr. Perko izvršil nekaj operacij in pri brleči sveči celo amputiral bolniku roko. Kuhinja je začasno je ostala v poslopju bolnišnice, hrano pa so v kriptu nosile strež-nice, meščani, pa tudi partizani.

Kljub temu, da je bila v kriptu bolnišnica, je bil odslej na ka-peljju kraj, kjer so se že dan in tudi ponoči zbirali bolj plašni meščani, boječ se ponovnega bombnega napada. Maršičko je tu tudi jedel hrano iz bolniške ku-hinje. Ker bolnišnica ni bila po-vojen založena z nekaterimi ži-vili, ubi je kuhinji pričelo pri-manjkiaviti. Zato je prednica na-popolniti ogrova za delicatessami Jo-sepa Kobeta, kateremu je bila tr-pogovina na Ljubljanski cesti po-polnoma zrušena in kjer so ljudje na delo kralji zlasti žganje in likerje, da bi dovolil prenesti v bolnišnico vsa potrebna zalogo olja, pečovila, kislice, žganja, čokolade in bombonov, kar je se-veda dovolil in vse bolnišnice po-klonili. Od teh dobrot je maršič-ko, kateri izmučen in prestrašen No-

vomečan prejel skromen del. V času, ko je bila bolnišnica v kri-pti je tam umrl en otrok, eden pa se je rodil.

Bombnih napadov ni bilo več, toda tuja letala so skoraj dnevno preletavala mesto. Najbolj pri-zadeti meščani pa so si prizadevali vsaj za silo popraviti strehe in urediti v svojih hišah zasilno stan-ovanje. Kmalu po bombardira-nju je parizanska vojska oblast odredila, da se minira železniški most čez Krko. Napeljali so na mesto večje število vagonov in vse skupaj pogнали v zrak. S tem je bila presekana zelo važna promet-ni žila, ki je še vezala Novo me-sto z Belo krajino. Ta ukrep je bil nujen zaradi pričakovane nemškega vдора.

Komaj pa so si ljudje nekoliko oddahnili od prestanega strahu, že jih je čakalo novo, še hušje presenečenje. 3. oktobra, ne delo, je bilo vreme lopo in je ve-liko ljudi šlo že zjutraj iz mesta, večinoma na Trško goro. Dan je bil miren in ljudje so se proti ve-čeru vračali polagoma domov. Malo že 17. uru pa je spet za-hrumelo v zraku. Nad mesto se je pripodilo osem nemških avio-nov, ki so po nekajkratnem pre-letju pričeli sipati težke bombe. Bil je tako imenovani strahovalni napad, ki trajal trideset ur. Za-dera, porušene in delno poškodo-vane so bile hiše in poslopja na Glavnem trgu, Florjanovem trgu, Karariniem in Kapucinskem tr-gu, v Gerdeljevici ulici, pred so-diščem, na Ljubljanski cesti, Mei-vrti, v Kosovi in Kržiški ulici, na kapeljju, in Pričisti in Cer-

kveni ulici, na Strmi stezi, v Di-lančevi, Detelovi, Frančiškanski, Vrhovčevi ulici ter Školovi ulici. Močno so bile ponovno zadete 14. septembra bombardirane ui-ce. Tudi ženska bolnišnica je bila ponovno zadeta, razbit je bil le-vi trakt, pod razvalinami pa je našlo smrt 17 ljudi, od teh nekaj bolnic, ena zdavnica ter nekaj civilistov, ki so se tja zatekli množe, da jih bo pač obvaroval vlekanski, na strehi naslikani rdeči križ. Smrtnih žrtve tega bombnega napada je bilo nad 30. Mnogo ljudi je bilo v hišah za-rušeni in so jih zaradi vednih preletov sovražnih avrijonov odko-pali šele veliko kasneje, nekatere je mrtve. Pokojni Ivan Illovar je bil eden tistih, ki je zarusen (če-prav že pri 80 letih) najdlje vzdr-žal. Ko so ga našli, so mu skoci malo lino dajali hrano in žganje. Ko pa lo ga končno po skoraj enem tednu vendarle odkopali, je bil mrt tako izpremen od presta-nega strahu, da je moral v bolni-šnico, kjer je na posledicah umr. Mrlič pod razvalinami žen-ske bolnišnice so odkopali lele 9. oktobra.

Po tem bombardiranju je zelo veliko ljudi zbežalo iz mesta v Ločno in Mačkovec, kjer so se skrivali v tamojnih jami pri mli-nu, dalje na Trško goro, kamor so bežali zlasti tisti, ki so imeli tem svoje zidance, na Čikavo, v Smolenju vas, v Srebrnici, Volav-če in drugam. V Srebrnici so prepelali vse težke bolnike obeh bolnišnic in ranjence. Mesto je bilo kot izurnilo.

(Konec priložaja.)